

Ášši/Sak 026/19	Sametingets plenum	Dato: 04.06.2019- 07.06.2019
Ášši/Sak 004/19	Oppvekst-, omsorg- og utdanningskomiteen	Dato: 21.05.2019- 24.05.2019

Sametingsmelding om samisk barnehagetilbud

	Arkivsaknr. 19/1973
--	------------------------

Vedlegg

Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Sametinget har drøftet Sametingsmelding om samisk barnehagetilbud. Meldingen er vedlagt protokollen.

SAMETINGSMELDING OM SAMISK BARNEHAGETILBUD

INNLEDNING

Sametingets hovedmål i barnehagepolitikken

Sametingets barnehagepolitikk har det samiske barnet i sentrum. Sametinget har som hovedmål i barnehagepolitikken å sikre at samiske barn møter et oppveksttilbud som tar utgangspunkt i, og videreformidler, bevarer og utvikler samiske språk, kultur og samfunnsliv. Satsing på barnehager er med å utvikle det samiske samfunn i tråd med det samiske folks egne visjoner, verdier og premisser. Sametinget skal styrke barnehagens viktige rolle da barnehagene har betydning for barns utvikling med tanke på samisk språk og kultur.

For å nå Sametingets mål er det sentralt at Sametinget gjennom sin barnehagepolitikk skaper gode oppvekstvilkår gjennom et samisk barnehagetilbud. Samiske barnehager er innovative institusjoner som er kulturelt bærekraftige. Samiske barn skal ha et godt barnehagetilbud som bygger på samisk språk, kultur, verdier og tradisjonell kunnskap. Det samiske barnehagetilbudet er et åpent tilbud til alle barn og foreldre. Sametinget vil bidra til at samisk barnehagetilbud har høy kvalitet og at det er tilstrekkelig mange barnehageplasser. Sametinget vil også arbeide for at de ansatte i barnehagene har den kunnskapen og kompetansen som kreves for å kunne gi et godt og kvalitativt samisk barnehagetilbud og rekruttering av samiskspråklig pedagogisk personell må intensiveres.

Nye satsingsområder i barnehagesektoren

Barnehagefeltet er dynamisk og i endring. Det blir stilt nye og større krav til barnehagene. Barnehagenes rolle og funksjon har endret seg i stor grad. Dette har også en sammenheng med samfunnsendringer der samiske barn har andre oppvekstvilkår nå enn tidligere. I «Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver» (2017) blir det nå stilt større krav til *alle* barnehager, blant annet

med tanke på innhold, rammer, kunnskap og kompetanse. Når det gjelder *samiske barnehager og andre barnehager med samiske barn*, stiller rammeplanen også tydeligere krav.

Sametinget har inntatt en aktiv rolle og er med på å sette premisser for sektoren. Sametinget er delaktig i de fleste prosesser som foregår i både den norske og den samiske barnehagesektoren. Sametinget løfter frem saker som gjelder samiske barn og barnehager med samisktilbud i flere aktuelle fora og på ulike nivå for å synliggjøre viktigheten av en politikk som skal være til beste for de samiske barna.

Det mest synlige og utadvendte premisset er et nylig igangsatt barnehageprosjekt med navnet «Sámi mánát ođđa searvelanjain» (SÁMOS). Prosjektet skal gjennom målrettede tiltak løfte kvaliteten i samiske barnehager. Dette vil blant annet skje gjennom en tydeliggjøring i den pedagogiske tilnærmingen, slik at barnehagene tar utgangspunkt i samiske verdier, samisk språk, levesett, tenkemåte og forståelse i arbeids- og læringsmetoder.

Den nasjonale strategien «Kompetanse for fremtidens barnehage (2018-2022)» er revidert, og det er planlagt nye kompetansetiltak også mot den samiske barnehagesektoren. Dette er et samarbeid med Sámi allaskuvla, Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet. Videre har «NOU 2016:18 Hjertespråket» kommet med en rekke forslag til lovverk, tiltak og ordninger for samiske språk. Da en av hovedoppgavene for Sametinget er å sikre og utvikle de samiske språkenes fremtid, vil det bli lagt vekt på å følge opp utredningens anbefalinger når det gjelder å bevare og vitalisere samiske språk i barnehagene.

Myndighetene har nådd målet om full barnehagedekning og har flyttet fokuset fra kvantitet til kvalitet. Regjeringen la frem en ny rammeplan for barnehagen i 2017 der innholdet i det samiske barnehage tilbudet har blitt styrket gjennom denne forskriften. For å iverksette rammeplanens intensjoner, er det satt i gang en nasjonal satsing i form av en implementeringsprosess for dette arbeidet. Parallelt går også en egen implementeringsprosess for de samiske barnehager der Sametinget, Utdanningsdirektoratet og fem fylkesmenn deltar i arbeidsgruppen.

Kunnskapsdepartementet er i gang med en stortingsmelding om tidlig innsats og inkluderende fellesskap for både barnehage, skole og skolefritidsordningen. Målet med meldingen er blant annet å gi alle barn mulighet til å lykkes uavhengig av sosial, kulturell og språklig bakgrunn, kjønn, kognitive og fysiske forskjeller. Ny rammeplan for barnehagen gir tydelige krav til at personalet i barnehagene skal forebygge, håndtere og stoppe mobbing. Sametinget er med i kampanjen "partnerskap mot mobbing" og mener at alle barn har rett til en oppvekst og et læringsmiljø fri for mobbing og trakassering. Videre har regjeringen endret barnehageloven i 2018 som omhandler minimumsnorm for grunnbemanning i barnehagene. Loven stiller krav om at barnehagene har en bemanning som tilsvarer minimum én voksen per tre barn under tre år og én voksen per seks barn over tre år. Det skal være en pedagogisk leder per 14 barn når barna er over tre år og en pedagogisk leder per syv barn når barna er under tre år. Videre er barnehageloven endret slik at det nå er en plikt for de berørte parter til å samarbeide om barns overgang fra barnehage til skole og skolefritidsordningen.

Innsatsområder

På bakgrunn av tidligere beskrevne endringer på barnehagefeltet, reviderer Sametinget sin melding om samisk barnehage tilbud. Meldingen tar opp hvilken rolle og politisk myndighet Sametinget har i barnehagepolitiske spørsmål. Sametingsmelding om samisk barnehage tilbud setter fokus på innsatsområder og synliggjør hvilke utfordringer man står ovenfor i arbeidet med å gjøre barnehagene best mulig. Meldingen må ses i sammenheng med blant annet «Gielelutnjeme – Giellaláptim – Giellalokten, Sametingets strategier for samiske språk» og andre meldinger vedtatt av Sametinget. Sametingets melding om samisk barnehage tilbud retter seg mot både den samiske og norske barnehagesektoren, barnehageeiere, foreldre og alle barnehager som gir et samisktilbud i Norge. Meldingen berører barnehagespørsmål som gjelder både nord-, lule- og sørsamiske forhold. Sametingets melding om barnehager vil bli fulgt opp av en egen handlingsplan som tar for seg prioriterte tiltak på hvert satsingsområde. Handlingsplanen knyttes til Sametingets årlige budsjetter. Det er i denne meldingen satt større fokus på det samiske barnet og dets plass i dagens samfunn, og den samiske barnehagen som en pedagogisk institusjon. Videre er fokuset også rettet mer på de rettslige betingelsene som gjelder for samiske barn. Tradisjonell kunnskap har i forrige melding vært

tatt opp under innholdet i barnehagen, men er nå et eget innsatsområde. Innsatsområdet om språk har blitt videreført i ny melding, og mangfoldet av bruken av samiske språk og ulike språkbakgrunner som barn bærer med seg i sin «bagasje», blir synliggjort mer konkret. En bevisstgjøring av at sterke språkmodeller må tas i bruk vil bli presisert i denne meldingen. Videre settes det et større fokus på kunnskap og kompetanse som er et eget innsatsområde. Sametinget ønsker dermed å satse på utvikling og endring i den samiske barnehagesektoren som vil komme alle berørte parter til gode.

For å nå Sametingets hovedmål for barnehagepolitikken, vil det rettes fokus mot tre innsatsområder. Hvert innsatsområde har sine utfordringer, mål og strategier som skal ligge til grunn for det barnehagepolitiske arbeidet. Innsatsområdene er presentert hver for seg, men har allikevel et felles mål om å bevare, styrke og utvikle samiske språk og samisk kultur i samfunnet. Innsatsområdene er beskrevet i kapittel syv og er som følger:

1. Samiskspråklige barn i dagens samfunn
2. Tradisjonell kunnskap i ny tid
3. Kunnskap og kompetanse bygger fremtidens samiske barnehager

SAMETINGETS BARNEHAGEPOLITIKK

Sametinget i det barnehagepolitiske landskapet

Sametinget engasjerer seg og utvikler politikk på barnehageområdet, men har ingen lovgivende myndighet. På nasjonalt nivå har vi konsultasjonsavtalen mellom Sametinget og statlige myndigheter. Den gir anledning til konsultasjoner om saker som har betydning for samiske barns barnehage tilbud. Sametinget har også anledning til å ta opp egne saker gjennom konsultasjoner.

Sametingsrådets politiske plattform danner grunnlaget for Sametingsrådets virke i valgperioden og hvert sittende sametingsråd setter sitt preg på politikken. Sametingets budsjett er førende for virkemiddelbruken innenfor barnehagesektoren. En del av Sametingets arbeid innen barnehagesektoren er forvaltning av tilskudd. Sametinget følger for øvrig gjeldende lover og målsettinger for barnehager fastsatt av Stortinget.

Sametinget mener at et samisk barnehage tilbud må bygge på det grunnleggende prinsipp at barnehagen er en sentral institusjon i det samiske samfunn. Samenes etniske identitet knyttet til sosial og kulturell egenart danner viktige verdier. Det blir viktig å videreutvikle den samiske kulturarven ved å formidle og synliggjøre samisk kultur, levemåte og verdier. Barnehagene må jobbe ut fra den virkelighet vi som samer lever i. Det betyr blant annet å synliggjøre mangfoldet og variasjonene. Med endringer i det samiske samfunnet må dagens barn ta del i og være med på å skape nye positive elementer i det moderne samfunn. Samtidig er det viktig at den kunnskap, erfaring og tenkemåte som de eldre og mange voksne i dag sitter inne med, og som enda lever og praktiseres blant mange samer i dag, må styrkes og videreføres til neste generasjon så den ikke dør ut, men lever videre.

Sentrale barnehagepolitiske aktører

For å sikre gode rammer for samiske barnehager, samarbeider Sametinget med flere aktører både i det samiske og i det norske samfunnet. Sametinget har faste møter med flere av sine samarbeidspartnere og er i dialog på alle nivå. I det samiske samfunnet er Sámi allaskuvla (Samisk høgskole) en sentral samarbeidspartner. Høgskolen er den eneste i sitt slag som tilbyr samisk barnehagelærerutdanning. Høgskolen tar inn studenter fra hele Sápmi. Sametinget samarbeider også med andre høgskoler og universitet og er med i et fora kalt UHR- samisk, der samiske saker som gjelder universitet- og høgskolesektoren drøftes. En annen samarbeidspartner er Lohkanguovddáš (Senter for samisk i opplæringen), som er et ressursenter spesielt rettet mot opplæringssystemet fra barnehage til høyere utdanning. Videre er det andre samarbeidsaktører som "Sámi erenoamáš pedagogalaš doarjalus" (SEAD) (Samisk spesialpedagogisk tjeneste) og de samiske språksentrene. Foreldreutvalget for barnehager (FUB) har en samisk representant utnevnt av Sametinget, og

Sametinget gir innspill til aktuelle saker til dette utvalget.

Kunnskapsdepartementet (KD) har det overordnede ansvar for den nasjonale barnehagepolitikken og den offentlige forvaltningen av barnehager sammen med Utdanningsdirektoratet, kommunene og fylkesmannen. Disse aktørene er sentrale samarbeidspartnere for Sametinget.

Utdanningsdirektoratet har ansvar for områdene:

- dokumentasjon og analyse av tilstanden i barnehagene
- kvalitets- og kompetanseutvikling for barnehagesektoren
- tilskudds- og regelverksforvaltning
- tilsynsoppgaver
- veiledning til sektoren

Fylkesmannen iverksetter barnehagepolitikken gjennom forvaltning av statlige tilskudd, oppgaver etter barnehageloven og veiledning av kommuner. Fylkesmannen koordinerer og initierer til utviklingsarbeid i kommuner og barnehager (regjeringen.no).

Kommunene som barnehagemyndighet har ansvar for godkjenning av og tilsyn med barnehagene i kommunen, både private og kommunale. En barnehage skal være godkjent før virksomheten settes i gang. Kommunen skal følge med i at virksomheten drives innenfor rammene av godkjenningen, at barnehagens vedtekter ikke er i strid med loven og at innholdet er i samsvar med lov og rammeplan. Tilsynet innebærer også et aktivt veiledningsansvar. Det er kommunen som skal sørge for at alle godkjente barnehager i kommunen mottar offentlig tilskudd på en samlet sett likeverdig måte. Kommunen skal dekke kostnader til ordinær drift i barnehagene som ikke dekkes av andre offentlige tilskudd og foreldrebetaling (regjeringen.no).

Barnehageeiere har ansvar for tilbudet i den enkelte barnehage. Private barnehager eies hovedsakelig av foreldre, enkeltpersoner, foreninger og idèelle organisasjoner. Barnehageeier fastsetter nivå på foreldrebetalingen. Foreldrerådet i barnehagene fastsetter årsplan som sikrer at foreldre og ansatte kan medvirke i utformingen av det pedagogiske innholdet. Barnehageeier har ansvar for å ansette tilstrekkelig og kompetente personale. Styrer og pedagogisk leder skal være utdannet barnehagelærer (regjeringen.no).

Samiske barnehager er viktige samarbeidspartnere for Sametinget. Det er jevnlig kontakt med barnehageansatte og enkelte ganger også foreldre. Sametinget arrangerer årlig barnehageseminar for ansatte i barnehager med tanke på kvalitetsutvikling, kompetanseheving og erfaringsutveksling. Sametinget gir også veiledning til barnehageansatte om blant annet språkarbeid, innhold i samisk barnehagetilbud, pedagogisk materiell, Sametingets tilskuddsordninger og feiring av 6. februar i barnehagene. I møte med barnehagene får Sametinget et godt innblikk i barnehagehverdagen i ulike kommuner. Dette danner grunnlaget for det videre arbeidet og satsingsområder i barnehagepolitikken.

Allsamisk og internasjonalt samarbeid

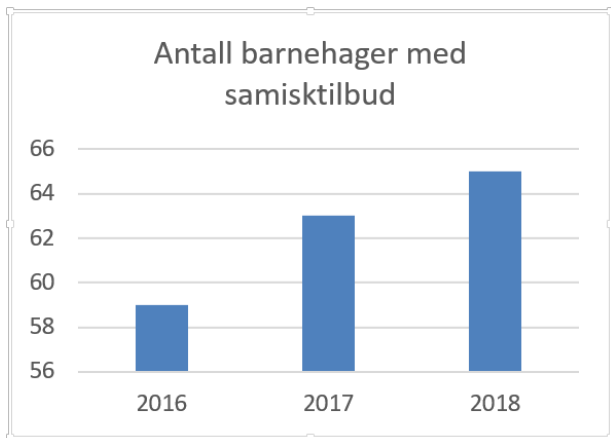
Da samene er et urfolk i Sápmi, må det prioriteres et samarbeid over landegrensene. Sametinget vil gjennom samisk parlamentarisk råd (SPR), som er et felles samarbeidsorgan mellom Sametingene på finsk, svensk og norsk side av Sápmi, samt samene på russisk side, arbeide for en utvikling av den samiske kulturen gjennom et samarbeid og en sammenhengende Sápmi som helhet. Internasjonalt samarbeide med andre urfolk er viktig der rettigheter og selvstyre til land og vann, kultur, språk og oppvekstvilkår for barn behandles. Dette skjer blant annet gjennom deltagelse i ulike internasjonale fora for urfolks spørsmål blant annet "UN Permanent Forum on Indigenous Issues", arktisk råd, barents-samarbeidet og andre nettverk der urfolkens spørsmål behandles.

KUNNSKAPSGRUNNLAG

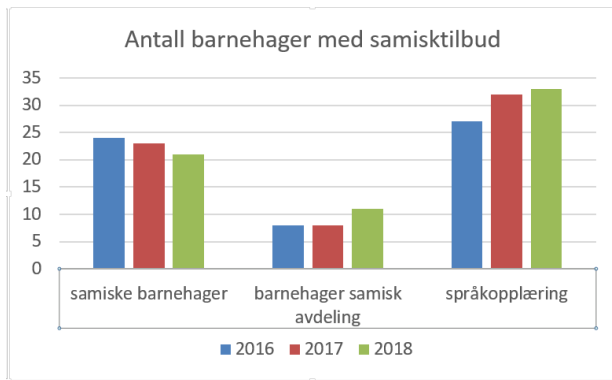
Statistikker

Sametinget bygger sitt kunnskapsgrunnlag på egne statistikker. Følgende kunnskapsgrunnlag inneholder en oversikt over antall barnehager med samisktilbud, antall barn som får de ulike

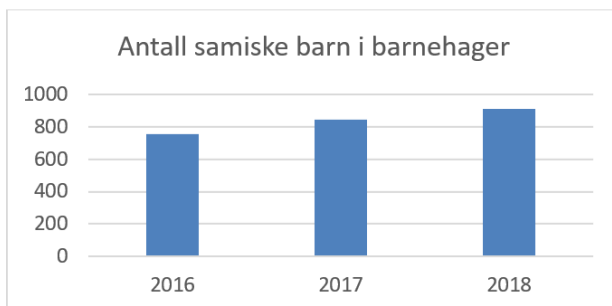
barnehagetilbudene og hvordan institusjonene fordeler seg fylkesvis.

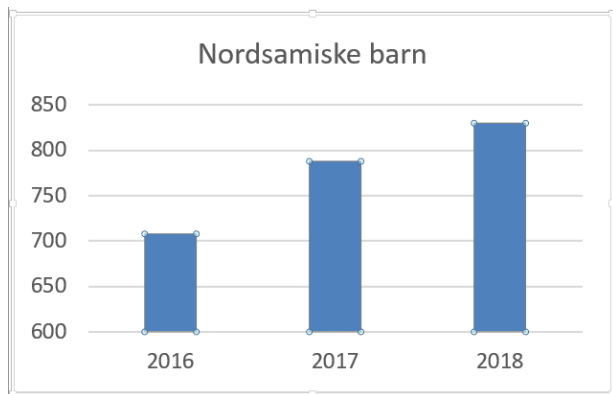
Diagrammet viser at det totalt er 65 barnehager som gir samisktilbud i Norge. Vi ser en økning på 6 barnehager da det var 59 barnehager i 2016 og en økning på 2 barnehager da det var 63 barnehager i 2017.

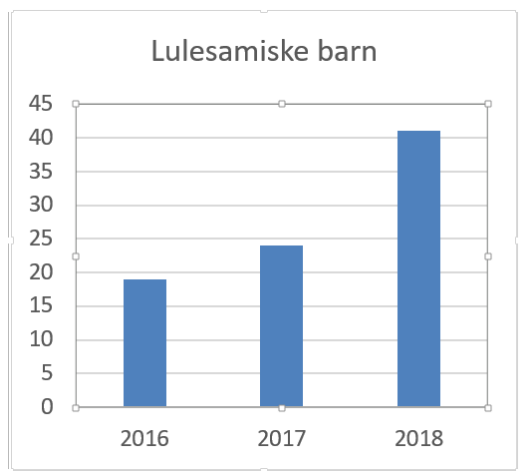
Diagrammet viser at det i 2018 var 21 samiske barnehager, 11 samiske avdelinger i andre barnehager og 33 barnehager med språkopplæringstilbud. Vi ser at antallet samiske barnehager går ned, mens antall samiske avdelinger har økt.

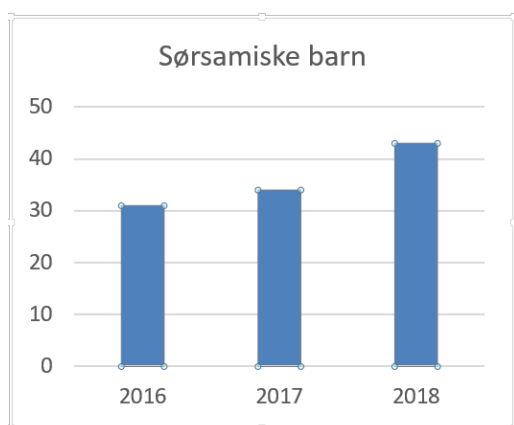
Diagrammet viser at det var 758 barn i 2016, 846 barn i 2017 og 914 barn i 2018 totalt som fikk et samisktilbud. Dette viser en økning på 156 barn fra 2016 til 2018.

Diagrammet viser at det er 708 barn i 2016, 788 barn i 2017 og 830 barn i 2018 som fikk et nordsamisk barnehagetilbud. Statistikken viser at barnetallet har gått opp med 122 barn på to år.

Diagrammet viser at det er 19 barn i 2016, 24 barn i 2017 og 41 barn i 2018 som fikk et lulesamisk barnehagetilbud. Statistikken viser at barnetallet har gått opp med 22 barn på to år.

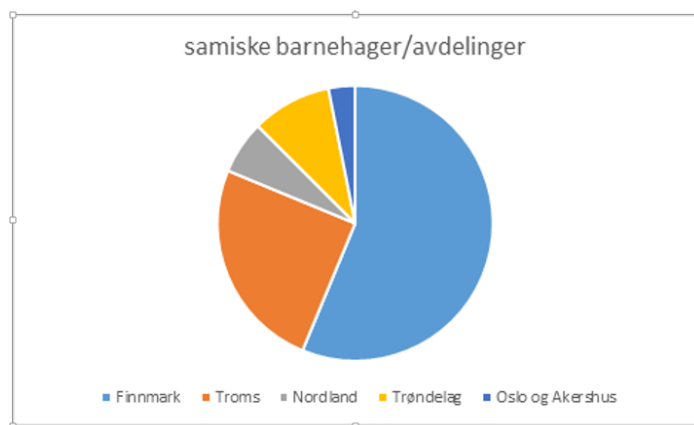
Diagrammet viser at det er 31 barn i 2016, 34 barn i 2017 og 43 barn i 2018 som fikk et sørsamisk barnehagetilbud. Statistikken viser at barnetallet har gått opp med 12 barn på to år.

Fylkesvis fordelt er det i Finnmark 483 barn i 18 samiske barnehager og avdelinger. 481 barn i nordsamiske, 0 lulesamiske og 2 avdelinger tilbyr sørsamisk i barnehagen. I Troms er det 128 barn i 8 samiske barnehager og avdelinger med kun nordsamisk tilbud. I Nordland er det ingen nord- og

sørsamiske barnehager. 31 barn i en lulesamisk barnehage og en avdeling.

I Nord –Trøndelag er det en sørsamisk barnehageavdeling med 3 barn. Og ingen lule- og nordsamiske barnehager. I Sør-Trøndelag er det 12 barn i en sørsamisk barnehage, og 2 barn i nordsamisk avdeling. Og ingen lulesamiske barnehager. Oslo har en nordsamisk barnehage med 28 barn. Ett barn får både nord- og sørsamisk tilbud i denne barnehagen.

Når det gjelder samisk språkopplæring er den fylkesvis fordelt slik: I Finnmark er det 29 barn som får nordsamisk språktilbud i 3 norske barnehager. I Troms får 134 barn tilbud om nordsamisk språkopplæring i 10 norske barnehager. I Nordland får 14 barn samisk språkopplæring i 4 norske barnehager. 3 barn får nordsamisk språkopplæring, 9 barn får lulesamisk språkopplæring og 2 barn får sørsamisk språkopplæring. I Nord-Trøndelag er det 5 barn som får sørsamisk språkopplæring i 4 norske barnehager. I Sør-Trøndelag er det 15 barn som får sørsamisk språktilbud fordelt på 4 norske barnehager. I Oppland er det et barn som får nordsamisk språkopplæring på en barnehage og i Oslo/Akershus er det 27 barn som får tilbud på 7 norske barnehager. 25 barn får nordsamisk tilbud, ett barn får lulesamisk tilbud og ett barn får sørsamisk tilbud.

Diagrammet viser at det er fem fylker i Norge som gir et samisk barnehagetilbud. Det er 18 barnehager i Finnmark, 8 i Troms, 2 i Nordland, 3 i Trøndelag og en barnehage i Oslo/Akershus. (Diagrammet inneholder ikke samisk språkopplæringstilbud).

Per i dag går 91,8 prosent av alle barn i Norge i alderen 1-5 år i barnehage (SSB 2019). Av disse er det 914 barn i 2018 som får et samisk barnehagetilbud.

Det er i dag flere barn som har et samisk barnehagetilbud enn det har vært tidligere, og flere samiske barnehager og avdelinger har blitt opprettet i kommuner også utenfor forvaltningsområdet for samiske språk. Sametinget ser at samiske foreldre vil ha god kvalitet for sine barn. Flere foreldre krever en egen samisk barnehage som det beste tilbudet, og samisk avdeling i norsk barnehage er ikke godt nok. Dette har imidlertid ført til at det enkelte plasser ikke er nok søkere til norske barnehager med samiskspråklig avdeling, og nedleggelse av slike tilbud har blitt et faktum. Når det gjelder samisk språkopplæring for samiske barn i norske barnehager, ser Sametinget at flere foreldre ønsker et slikt tilbud.

SAMISKE BARNES RETTIGHETER

Lover og konvensjoner

Flere lover og konvensjoner beskriver rettighetene som samiske barn har i dag. Sametinget vil løfte samiske barns rettigheter gjennom sin barnehagepolitikk. Barnekonvensjonen danner grunnlaget for samiske barns rettigheter og er inkorporert i norsk lovgivning med forrang for nasjonal lovgivning. Barnekonvensjonen omtaler ulike områder av barns rettigheter, mens artikkel 30 omtaler urfolks barns

rettigheter til å leve i pakt med sin kultur, språk og religion sammen med andre medlemmer av sitt folk.

Oversikten under henviser også til andre sentrale konvensjoner og lover for samiske barn.

FNs konvensjon om barns rettigheter, artikkel 30	«I stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter eller personer som tilhører en urbefolkning, skal et barn som tilhører en slik minoritet eller urbefolkningen, ikke nektes retten til sammen med andre medlemmer av sin gruppe å leve i pakt med sin kultur, bekjenne seg til og utøve sin religion, eller bruke sitt eget språk.»
Grunnlovens § 108	"Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv."
ILO- konvensjonen om urfolks rettigheter	Hovedprinsippet i ILO-konvensjon nr 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater er urfolks rett til å bevare og videreutvikle sin egen kultur, og myndighetenes plikt til å treffe tiltak for å støtte dette arbeidet.
Lov om Sametinget og andre samiske forhold (1989) (Sameloven)	Lovens formål er å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe i Norge kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.
Lov om barnehager (2005)	§ 2 Barnehagens innhold: «Barnehagen skal ta hensyn til barnas alder, funksjonsnivå, kjønn, sosiale, etniske og kulturelle bakgrunn, herunder samiske barns språk og kultur.»
Lov om barnehager (2005)	§ 8 «Kommunen har ansvaret for at barnehagetilbudet til samiske barn i samiske distrikt bygger på samisk språk og kultur. I øvrige kommuner skal forholdene legges til rette for at samiske barn kan sikre og utvikle sitt språk og sin kultur.»
Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2017) (Forskrift til barnehageloven)	«Samiske barnehager skal fremme barnas samiskspråklige kompetanse, styrke barnas samiske identitet og videreføre samiske verdier, samisk kultur og tradisjonskunnskap. I samiske barnehager er samisk hovedspråk.»

Internasjonale konvensjoner og norske lover fastslår, slik det er skissert ovenfor, at samiske barn og unge har rettighet til å lære og utvikle sitt språk og sin kultur.

Lov om barnehager (2005) (barnehageloven), regulerer barnehagene i Norge. Loven gjelder for både private og offentlige barnehager. Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2017) er en viktig forskrift til barnehageloven. Den utdypet bestemmelsene i loven om barnehagens formål, innhold og barns medvirkning, og inneholder krav til barnehagen for å sikre at alle barn får et kvalitetsmessig godt barnehagetilbud. Rammeplanens ni kapitler omhandler barnehagens verdigrunnlag, ansvar og roller, barnehagens formål og innhold, barns medvirkning, samarbeid mellom hjem og barnehage, overganger, barnehagen som pedagogisk virksomhet, barnehagens arbeidsmåter og barnehagens fagområder.

SAMISK BARNEHAGETILBUD

Den samiske barnehagen som en pedagogisk institusjon

Barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet som skal planlegges og vurderes. Målet med barnehagen som pedagogisk virksomhet, er å gi barna et tilrettelagt tilbud i tråd med barnehageloven og rammeplanen (Rammeplanen 2017:37).

Sametingets barnehagepolitikk bygger på en grunnforutsetning om at de samiske barnehagenes

kvalitet, innhold og verdier er sentrale i videreutviklingen av en helhetlig samisk utdanningspolitikk. Det er viktig at den nasjonale utdanningspolitikken inneholder målsettinger og strategier for å sikre at de urfolksrettslige minstestandarder overholdes. Barnehagepolitikken reflekterer et behov for en felles pedagogisk plattform og utfordringer på hvilke samiske verdier barnehagene skal bygge på og hvordan det best kan gjøres.

På et overordnet nivå må samene som folk sikres retten til å utvikle egne barnehager der metoder for opplæring og pedagogisk materiell står sentralt. Sametinget kjenner til at ikke alle samiske barnehager har et samisk innhold i den grad man skulle ønske. Dette til tross for at barnehagene har vedtektsfestet at de skal bygge på samisk språk og kultur, og skal ha samiskspråklige ansatte. Barnehagens innhold handler ikke bare om metoder og pedagogisk materiell, men om i hvilken grad og om hvordan det samiske innholdet vektlegges og kommer til syne i praksis. Sametingets prosjekt «SÁMOS» skal definere og finne ut hva en samisk barnehage er og skape rammer som danner grunnlaget for en samisk barnehagepedagogikk.

En av utfordringene er å sikre god kvalitet på innholdet i barnehagen, samtidig som vi vet at mangelen på fagfolk er stor. Det blir viktig at det finnes fagfolk som har fagkompetanse på området. Fagfolkene vil være med på å sikre god kvalitet og et forsvarlig faglig innhold til det beste for barna, deres foresatte og det samiske samfunnet. Dermed skapes og synliggjøres en pedagogisk plattform for de samiske barna på deres egne premisser.

Utformingen av barnehagens fysiske struktur er viktig da barn påvirkes nettopp av ytre rammebetingelser. Gjenstander og uttrykk er symboler og forteller om den indre barnehagekulturen og dens verdier. Sametinget mener at barnehagene skal ha et samisk preg med synlige objekter og markører. Det kan for eksempel være en gamle, lavvo, leker som gjenspeiler samisk kultur og utsmykning med samisk motiv. Visualisering av samisk språk forteller også om barnehagens vektlegging av et samisk innhold både i forhold til språk, kultur og verdier. Et synlig samisk preg er viktig for å gi barna en følelse av tilhørighet og aksept som bidrar til styrking av samisk identitet.

Det er foreldrene som har hovedansvaret for barns oppdragelse, jmfør barneloven paragraf 30 (1981). Foreldreansvaret innebærer at foreldrene har et omsorgsansvar for barnet, og at de har bestemmelsesrett på barnets vegne. I den tiden barnet er i barnehagen, tar barnehagen seg av deler av omsorgs- og oppdrageroppgavene. Barnehagen representerer et kompletterende miljø til hjemmet, og må vise forståelse og respekt for ulike familieformer. Sametinget ser hvor viktig det er at barnehagene i så stor grad som mulig viderefører tradisjoner innen samisk oppdragelse. Barnehagen må vektlegge og ta hensyn til foreldrenes eget syn på, og egen utførelse av barneoppdragelsen. Dette krever en bevisst holdning og kompetanse av de ansatte, foreldre og av det samiske samfunnet generelt.

Det samiske barnet

I barnekonvensjonens artikkel 3 om barnets beste fastslås det at alle handlinger som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Det samiske barnet har rett til en barnehagehverdag som er bygd på samisk språk, samiske verdier, samisk tenkemåte og samisk tradisjonell kunnskap. Ifølge rammeplan for barnehagen skal barnehagen fremme demokrati og være et inkluderende fellesskap der alle får anledning til å ytre seg, bli hørt og delta. Alle barn skal kunne få oppleve demokratisk deltakelse ved å bidra og medvirke til barnehagens innhold, uavhengig av kommunikasjonssevner og språklige ferdigheter. Barn i samiske barnehager skal få mulighet til å bidra og medvirke på sitt eget språk.

Samiske barn som vokser opp i dag pendler mellom to kulturer, hvor den norske kulturen lett blir dominerende. De blir sosialisert inn i en samisk verden og utvikler en samisk identitet. Sametinget erfarer at det er en utbredt oppfatning at for de som vokser opp i Norge, vil barndommen fortone seg likt uansett. En slik generalisering røper manglende kunnskaper om hvordan den samiske befolkningen lever, og lite forståelse for viktigheten av å bevare og styrke samisk språk og kultur. Selv om foreldrene er samiskspråklige og snakker samisk til barnet, vil barnet også på et tidspunkt lære seg norsk. Påvirkningen utenfra er stor gjennom barnehage, skole, venner, media og det norske majoritetssamfunnet. Det samiske barnet har en privilegert «bagasje» med seg ved å være tokulturell

og tospråklig.

For samiske barn er det hele tiden en pendling mellom to språk, for eksempel samisk og norsk/svensk/finsk. De lever i to verdener, og dermed kan man snakke om to ulike måter å være barn på, kulturelt og språklig sett. Det samiske barnet skal lære å forvalte en personlig identitet innenfor et system med to sosiale identiteter. Barnet må lære seg at dets verden er delt inn i to atskilte kulturer som har hver sin kode og hver sin livstema, vurderinger og personsammensetninger (Høgmo 1986). Den samiske verden er også påvirket av den vestlige kulturen, og andre kulturer blir en del av de samiske barns verden. Dette må personalet i barnehagene også ta i betraktning og ha kompetanse om.

Det samiske barnet har krav på et godt barnehagemiljø med et inkluderende og likeverdig felleskap. For å lykkes må barnet få utvikle sitt samiske språk, sin samiske kultur og sin samiske identitet. Tidlig innsats og tilpasset opplæring for det samiske barnet er viktig for et godt læringsmiljø som er fri for mobbing og trakassering. En god og trygg barnehagehverdag vil ruste det samiske barnet for fremtiden.

Den samiske barnehagen er derfor en viktig institusjon for det samiske barnet, og deres utvikling av samisk identitet. Med stort press og påvirkning fra andre samfunn er samisk barnehage en nødvendighet for å videreføre samisk språk og kultur til de neste generasjoner. Dette for å hjelpe og støtte samiske foreldre som ønsker at deres barn skal vokse opp med samiske verdier, språk og kultur. Samiske barn har rett til den gode barndommen, en barndom hvor de får være seg selv uten å måtte argumentere for sin tilstedeværelse.

Ulike samiske barnehagetilbud

Det finnes følgende samiske barnehagetilbud:

- *Samisk barnehage:* det vil si en barnehage som har vedtektsfestet at driften bygger på samisk språk og kultur.
- *Samisk avdeling i andre barnehager:* det vil si samisk avdeling i norske barnehager som har vedtektsfestet at driften bygger på samisk språk og kultur.
- *Samisk språkopplæring i andre barnehager:* det vil si samisk språkopplæring til enkeltbarn eller grupper av barn. En slik språkopplæring kan organiseres på ulike måter. Slike barnehager har som regel ikke ansatte som behersker samisk språk, men barnehagen henter inn en samiskspråklig ansatt som kan gi dette tilbudet. Barna som får et samisk språkopplæringstilbud, har gjerne ulik språkbakgrunn. For noen barn vil dette tilbudet være språkopplæring, mens andre, som allerede er

samiskspråklige, vil tilbudet være å beholde og videreutvikle sitt språk. Samiske barnehager eller samiske avdelinger med enkeltbarn som har et annet samisk språk enn barnehagens driftsspråk, kan også gi et tilbud om samisk språkopplæring til dette barnet (for eksempel et barn som snakker lulesamisk får språkopplæring i nordsamisk).

Barnehager med et samisktilbud er både kommunale og private. Det finnes ulike organiseringer av tilbudet som for eksempel reindrifts-, kultur- og naturbarnehage. Det finnes barnehager som gir et samisktilbud både på nord-, lule- og sørsamisk språk, som er de mest utbredte samiske språkene i Norge. De fleste nordsamiske barnehager ligger i det nordsamiske området innenfor samiske distrikt. Barnehagene er godt etablerte institusjoner, og den første nordsamiske barnehagen ble etablert allerede i 1969 i Kautokeino. Det finnes i dag kun en lulesamisk barnehage i Tysfjord og en lulesamisk avdeling i en norsk barnehage i Bodø. Det er en sørsamisk barnehage på Snåsa og to sørsamiske avdelinger henholdsvis på Røros og i Trondheim.

Det finnes også pite-, øst- og umesamiske språkbrukere. Pitesamisk, østsamisk og umesamisk skiller seg fra de andre sa

miske språkene først og fremst ved å ha svært få språkbrukere i sine tradisjonelle områder i Norge i

dag. Det gis ikke opplæring i disse språkene i noen grunnskole i Norge. Det finnes ingen barnehager der disse språkene blir formidlet, men Sametinget ser viktigheten av at språkene revitaliseres. Et barnehagetilbud på disse språkene vil være det beste enkelttiltaket for å bevare og utvikle språkene.

Forvaltning av tilskudd til barnehager

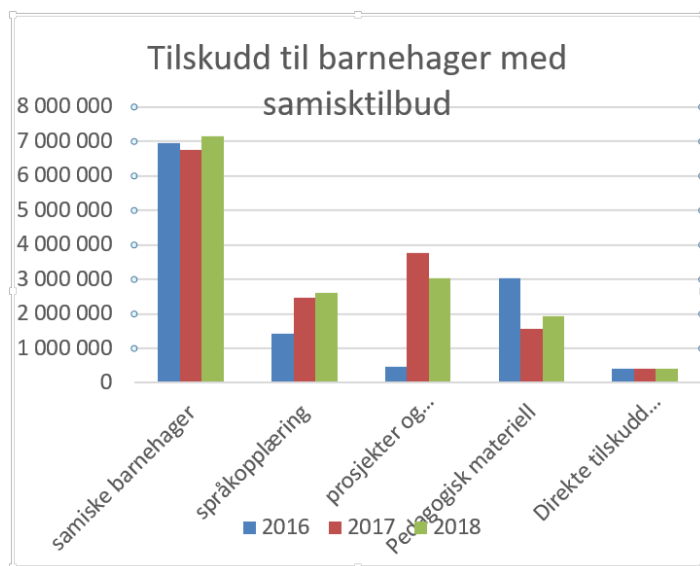
Et virkemiddel for å styrke samisk språk og kultur er tilskudd til barnehagene. Tilskuddet er et av mange tiltak for å nå målet om at samiske barnehagetilbud har samisk innhold som fremmer utvikling, læring og danning. Tilskuddet er viktig for bedre å kunne legge tilrette for kommunene og private barnehageeiere for å ha et samisk barnehagetilbud. Tilskuddet skal dekke merutgifter til arbeidet med samisk språk og kultur.

Sametinget har følgende tilskuddsordninger for barnehagesektoren:

- tilskudd til samiske barnehager
- tilskudd til samisk avdeling i norske barnehager
- tilskudd til samisk språkopplæring
- tilskudd til prosjekter og utviklingsarbeid
- tilskudd til pedagogisk materiell
- direkte tilskudd til Árran barnehage til språkmedarbeider (giellatjehppe)

Sametinget ser at det er nødvendig å tilpasse tilskuddsordningene slik at barnehagene kan arbeide mer strukturert med samisk språk i barnehagene. Sametinget ønsker at samiske språk skal bevares og utvikles, og mener derfor at det vil være hensiktsmessig å ha kriterer om at barnehagene aktivt tar i bruk tilpassede modeller for språklæring, bevaring og utvikling. Målet må være at barnehagebarn, ved overgang til skolen, er samiskspråklige, og at tilskudds- ordningen er med på å realisere dette.

Det har blitt tildelt følgende tilskudd i perioden 2016-2018:

Tilskudd til barnehager	samiske barnehager	Språk-opplæring	prosjekter og utviklingsarbeid	Pedagogisk materiell	Direkte tilskudd giellatjehppe	Sum
-------------------------	--------------------	-----------------	--------------------------------	----------------------	--------------------------------	-----

2016	6 964 700	1 430 500	462 500	3 029 700	400 000	12 287 400
2017	6 764 023	2 470 000	3 775 900	1 568 800	410 000	14 988 723
2018	7 149 772	2 600 000	3 044 125	1 942 050	420 000	15 155 947

Tabellen ovenfor viser i kroner hva som er tildelt i tilskudd til barnehager fordelt på de ulike tilskuddsordningene. Vi ser at det i 2018 ble tildelt kr 15.155.947 totalt i tilskudd til barnehager med samisktilbud.

BARNEHAGEPROSJEKT «SÁMI MÁNÁT OÐÐA SEARVELANJÁIN»

Mål og innhold i prosjektet

Målet for barnehageprosjektet er: Samisk filosofi skal danne grunnlaget for innholdet i samiske barnehager der samiske verdier, naturfilosofi, språk, kultur, lederskap og tradisjonskunnskap er bærende elementer i det pedagogiske arbeidet.

Sametinget har sett behov for strukturelle endringer både pedagogisk og organisatorisk innen barnehagesektoren som tar i bruk og drar nytte av samisk kunnskap. Sametinget har derfor satt i gang et prosjekt som fokuserer på innholdet i samiske barnehager, det samiske verdigrunnlaget, samisk språk, tradisjonell kunnskap samt kultur og samfunnsliv. I det samiske verdigrunnlaget inngår de materielle, mentale og sosiale dimensjonene i samisk kultur og anbefalinger om hvordan dette skal følges opp i de enkelte barnehager.

Det er behov for å utforme egne vitenskapelige teorier om samisk barnehagepedagogikk og didaktikk. De fleste samiske barnehager har utviklet et innhold og praksis som tar utgangspunkt i samiske verdier, språk, kultur og tradisjon. Et mangfold av forskning har utviklet teorier om dannelsesprosessen i samisk barneoppdragelse, som kan anvendes som utgangspunkt og grunnlag for å utvikle en samisk barnehagepedagogikk og didaktikk.

I perioden fra 1. oktober 2017 til 31. mars 2018 er det gjennomført et forprosjekt. Der kommer det klart frem at det er et stort behov for å arbeide videre med utvikling av samiske vitenskapelige teorier for å kunne brukes i samisk barnehagekontekst. Dette bygget på erfaringer og kunnskaper om samiske verdier, formidlingsmetoder og samisk pedagogisk tenkning i den samiske barnehagesfæren. Prosjektidéen er presentert for og diskutert med samiske barnehagelærere, Sametingets administrasjon, samiske politikere i Sápmi, fylkesmenn, Utdanningsdirektoratet, Kunnskapsdepartementet og overfor studentene og noen faglærere på Sámi allaskuvla.

I forprosjektperioden er det utviklet målsettinger og arbeidsplaner for det videre arbeidet med prosjektet. En prosjektbeskrivelse med tydelige mål og gjennomføring av prosjektet er skissert for de kommende fem årene. Intensjonene i prosjektet skal implementeres og etableres i barnehagenes hverdag i tråd med rammeplan for barnehagen. Det er ansatt en prosjektleder og nedsatt en prosjektgruppe. Denne består av to personer fra Sametingets administrasjon samt to eksterne fagpersoner. Prosjektet finansieres med tilskuddsmidler fra Kunnskapsdepartement.

Prosjektets gjennomføring

Prosjektets gjennomføring består av følgende komponenter:

- Innhente og samle relevant forskning, bevisste og levde erfaringer og kunnskaper om samiske verdier, formidlingsmetoder og samisk pedagogisk tenkning.
- Utvikle og realisere innholdet og verdigrunnlaget i samiske barnehager bygget på samiske verdier, formidlingsmetoder og samisk pedagogisk tenkning tilpasset og overført til ny tid.

- Synliggjøre og beskrive behov for kompetanseutvikling i tråd med samisk barnehagefilosofi.
- Synliggjøre og beskrive behov for pedagogisk materiell som tar utgangspunkt i samisk barnehagefilosofi.
- Synliggjøre og beskrive behov for veiledningsmateriale for hvordan tilrettelegge læringsmiljøet med utgangspunkt i samiske verdier.
- Iverksette implementeringsarbeid av sterke språkmodeller i barnehager.
- Synliggjøre og beskrive behov for veiledningsmateriale for samiske foreldre, som beskriver innholdet i et trygt og godt barnehagemiljø for samiske barn.
- Synliggjøre og beskrive behov for kompetanseutvikling og veiledningsmateriale for barnehagemyndigheter og barnehageeiere ut ifra tradisjonskunnskap, samisk språk og kultur.

INNSATSOMRÅDER

Innsatsområde 1: Samiskspråklige barn i dagens samfunn

Sterke språkmodeller i samisk barnehagetilbud

En av utfordringene når det gjelder samisk språk er at det er relativt få språkbrukere og de samiske språkene er truede språk. Dette medfører at man må ha klare og tydelige strategier og metoder for bevaring og styrking av språkene. Barnehagen er en viktig språkarena for nettopp et slikt språkarbeid. Sametinget vil med sin barnehagepolitikk, legge til rette for at barnehagene tar i bruk sterke språkmodeller som metode tilpasset den enkelte barnehagers lokale behov og språknivå.

En sentral typologi for tospråklig opplæring er utarbeidet av språkforsker Colin Baker (2011). Baker har sett på språkinnlæring internasjonalt og deler opplæring i svake og sterke språkmodeller basert på måling og resultater av språkopplæringen. Hans sterke språkmodell viser resultater for elevene og har overføringsverdi til barnehagen. En sterk språkmodell kan være en modell hvor opplæring i minoritetsspråket barna skal lære også er i bruk i andre fag enn selve språkfaget. Sametinget ser at det er utfordrende å jobbe med samisk språkarbeid i barnehagen, og krevende for de ansatte der det også er mangel på personale. Språkarbeidet i barnehagene må derfor systematiseres bedre og implementeres i det pedagogiske arbeidet. Barnehagene må velge arbeidsmetoder ut fra barnas språkbakgrunn slik at dette motiverer til språkutvikling som gir resultater. De ulike samiske barnehagetilbudene skal alle ha som mål at barna skal bli samiskspråklige.

Der det kun er undervisning i minoritetsspråket noen timer i uka, og der all annen undervisning og kommunikasjon foregår på majoritetsspråket, vil etter Bakers kriterier være et eksempel på en svak språkmodell. En slik tilnærming ser vi i norske barnehager der det er samisk språkopplæring. Dette er ikke bra nok, og det viser seg at barna ikke lærer seg samisk språk i den grad det er ønskelig. Derfor blir det viktig med sterke språkmodeller også i slike barnehagetilbud. Barn som ikke har samisk språk, men skal lære seg samisk og barn som kan noe samisk, skal alle få et språktilbud i barnehagen som er tilpasset deres språknivå. Det må være klare rammer for hvordan de ulike kategoriene av barnehagetilbud skal tilrettelegges. Det må sikres at barna blir samiskspråklige ved at man jobber strukturert etter sterke språkmodeller. Barna skal ha mulighet til å gå over til samisk skole som samiskspråklige og få opplæring i og på samisk som førstespråk.

SáMOS-prosjektet skal være et verktøy for å hjelpe barnehagene i språkarbeidet. Det har blitt overlatt til barnehagene selv hva som er samisk pedagogikk, men Sametinget vil bistå personalet i det daglige virke gjennom prosjektet. Prosjektet skal gjennom forskning beskrive hva samisk pedagogikk er, og hvordan implemente sterke språkmodeller i barnehagen.

Individuell rett til samiskspråklig barnehagetilbud

Alle barn har, jmfør barnehageloven §12a, rett til plass i barnehage, også samiske barn. Utfordringen i dag er at samiske barn ikke har rett til samiskspråklig barnehageplass. Sametinget erfarer at det over en lengre periode har vært lange ventelister til samiske barnehager, og at de barna som ikke får plass i samiske barnehager, får tilbud om plass i norskspråklige barnehager. Samiske barn blir i så måte tatt fra retten til å lære samisk i barnehagen. I dag stilles det ulike krav til barnehager innenfor og utenfor samiske språkforvaltningsområder. Et slikt skille er ikke virkningsfullt, spesielt fordi mange samiske familier velger av ulike grunner å bo i områder utenfor språkforvaltningsområdet.

Et av de mest effektive tiltak for å bevare samisk språk og kultur i fremtiden er at samiske barn har tilgang til samisk barnehageplass. Slik ordningen er i dag er ikke dette presist nok. Konsekvensen av dette kan være at barnehageeiere/ kommuner finner muligheter for ikke å tilby samisk barnehagetilbud og dermed bryte med internasjonale konvensjoner og norske lover. Dermed er kommunens plikt i barnehagespørsmål sentral, og Sametinget vil presisere at alle kommuner skal ha plikt til å tilby et samiskspråklig barnehagetilbud etter en sterk språkmodell til alle samiske barn hvor foreldrene ønsker det. Sametinget vil arbeide for å sikre at samiske barns rett til samiskspråklig barnehageplass lovfestes. Kommunens plikt må lovfestes i barnehageloven, slik «NOU 2016:18 Hjertespråket» påpeker.

Sametinget ser at overføring av samiske språk mellom generasjoner er viktig og avgjørende for å kunne bevare og utvikle språkene. Ett av målene for Sametingets språkpolitikk er å medvirke til at det i fremtiden blir flere samiske språkbrukere. Sametinget mener at samiske barnehager er viktige arenaer for språk for neste generasjon og vil heve status for det arbeidet som gjøres i barnehagene. Artikkel 28 i barnekonvensjonen handler om urfolksbarns rett til å lære sitt eget morsmål eller det språket som er mest brukt av det urfolket som de er en del av. For samiske barn i Norge betyr det at de har en rett til å lære et eller flere av de samiske språkene som er mest vanlig blant samer i Norge i dag.

Store deler av den samiske befolkningen mistet sitt samiske språk som følge av fornorskningspolitikken. Sametinget ser nå at flere og flere ønsker å ta tilbake sitt språk og føre det videre til neste generasjon. Dette ser man blant annet ved at det i 2018 var 68 flere barn som fikk samisk barnehagetilbud enn det var i 2017. Sametinget har sett at det er flere og flere sørsamiske barn som har fått tilrettelagt samisk språkopplæring i norske barnehager. Det er de siste årene opprettet nye samiske barnehager og avdelinger som følge av at foreldre tar bevisste språkvalg og ønsker et fullverdig samiskspråklig barnehagetilbud for sine barn.

Samiske familier lever i forskjellige samfunn, noe som vil påvirke språksituasjonen. I områder hvor samisk språk er i majoritet er de fleste hjem samiskspråklige, men der er også hjem hvor foreldre har forskjellige morsmål, og barn lærer begge språk samtidig og blir tospråklige. Samisk språk er et levende hverdagsspråk, men er likevel sterkt truet av andre språk som for eksempel norsk/svensk og engelsk. I områder hvor samisk språk er i minoritet, opplever samiske familier at norsk språk og norske verdier tar overhånd og står sterkere enn samisk språk og samiske verdier. Her kreves det at foreldre er svært bevisste sine språkvalg. Barnehagen og skolen blir i mange tilfeller de eneste samiskspråklige arenaer utenom barnas hjem.

Pedagogisk materiell for samiske barnehager

Med pedagogisk materiell i denne sammenheng menes trykte materiell, leker og digitale verktøy, som er utarbeidet spesielt til bruk i barnehagen. Det kan være for eksempel bøker, spill, puslespill, musikk, applikasjoner og annet materiell som naturlig befinner seg i omgivelsene innenfor og utenfor barnehagen.

Pedagogisk materiell for barnehager med samisktilbud skal fungere som verktøy for barnehageansatte i arbeidet med å videreføre den samiske kulturarven. Gjennom pedagogisk materiell skal dette arbeidet konkretiseres og dermed bidra til å styrke det samiske språket og den samiske kulturen, og slik skape nysgjerrighet og stolthet for sin kulturbakgrunn. Rammeplan for barnehagen sier at «barnehagen skal bruke ulikt materiell og utstyr, teknologi og digitale verktøy, spill, bøker og musikk i arbeidet med fagområdene» (2017:47). Samtidig presiserer rammeplanen at i samiske barnehager skal det i arbeidet med fagområdene tas utgangspunkt i samisk språk, kultur og tradisjonskunnskap.

Sametingets læremiddelsentral har flere kofferter med samiske artefakter til utlån. Innholdet består av koffertesett til dukker og barn og forslag til samiske temaopplegg til bruk i barnehagene. Sametinget er i gang med å utarbeide flere kofferter, da vi ser at det er stor etterspørsel. Uffordringen er mangel på pedagogisk materiell til bruk i et samisk barnehagetilbud. Sametinget ser at det er behov for at det utvikles materiell på alle samiske språk. Sametinget vil så langt som mulig jobbe for at det bevilges midler til materiell på

nord-, lule- og sørsamisk språk, og tilpasset førskolebarn i alle aldre.

Mål:

- Samiske barn får styrket og utviklet sitt samiske språk. Flere samiskspråklige barn. Barnehager innarbeider sterke språkmodeller for revitalisering, bevaring, styrking og utvikling av samiske språk.

Strategier:

- Sikre og bevare for tidlig språkstimulering gjennom samisk barnehagetilbud.
- Bidra til å sikre systemer for at samiske barnehagene kan ta i bruk sterke språkmodeller.
- Bidra til at det utvikles pedagogisk materiell til bruk i samisk barnehagetilbud

Innsatsområde 2: Tradisjonell kunnskap i ny tid

Den samiske barnehagen, som en viktig institusjon for samiske barns oppvekstmiljø, må være rustet for å imøtekomme de behov som det samiske samfunnet har til enhver tid. Sametinget vil gjennom sin barnehagepolitikk styrke den samiske barnehagens stilling som en sentral samisk kulturbærer. Dette gjøres ved at barnehagene blant annet skal bygge på samisk tradisjonell kunnskap (árbediehtu). Et godt kunnskapsgrunnlag om samisk tradisjonell kunnskap er avgjørende for å sikre gode beslutningsprosesser hos aktørene rundt samisk barnehagetilbud.

Samisk tradisjonell kunnskap har i dag en vesentlig plass i samiske barnehager. De samiske barnehagene legger opp sitt arbeid etter den samiske årstidskalenderen. Det vil si at barnehagen knytter det pedagogiske arbeidet til årets gang og endringene i naturens årssyklus. Sametinget vil arbeide for å styrke dette kunnskapsgrunnlaget som en del av innholdet for å sikre kunnskapsoverføring til fremtidige generasjoner. Samisk tradisjonell kunnskap inneholder ikke bare praktisk kunnskap og kompetanse, men like mye informasjonsbytte, samspill, deltakelse, og diskusjoner om praktiske oppgaver med det enkelte individ, og også med storfamilien der flere generasjoner deltar.

Det samiske ordtaket «gal dat oahppá go stuorrula» kan brukes for å forstå innholdet i samiske barnehager. Innholdet i dette utsagnet ligger i samisk filosofi om barn og læring. Alle barn lærer, men barn lærer ulikt og tilegner seg kunnskap fordi alle har ulike forutsetninger for læring. Innholdet i utsagnet samsvarer med rammeplan for barnehagen (2017: 40) som sier at barnehagen skal tilpasse allmennpedagogiske tilbudet etter barnas behov og forutsetninger, også når barn har behov for ekstra støtte i kortere eller lengre perioder.

Tradisjonell kunnskap i barnehagen

Samisk tradisjonell kunnskap er en kollektiv kunnskap, som består av praktisk ferdigheter som er utviklet og bearbeidet av den samiske befolkningen gjennom århundrer. Denne kunnskapen er videreført til generasjoner gjennom fortellinger og handlinger. Tradisjoner består, bevares og tas naturlig med inn i ny tid og nye rom. Kultur og tradisjon handler om arv, men samtidig om å vedlikeholde, skape og fornye.

Konvensjonen om biologisk mangfold (1992) er et sentralt dokument i internasjonal miljørett. I konvensjonens artikkel 8j, slås det fast at statene skal respektere, bevare og opprettholde urbefolkningenes og lokalsamfunnenes kunnskap, innovasjoner og praksis i bruk og bevaring av biologisk mangfold. Sametinget mener at denne konvensjonen må brukes mer aktivt i møte med barnehagemyndigheter for å vise at den berører virksomheter som samiske barnehager der samisk tradisjonell kunnskap lever og brukes i dag. Rammeplan for barnehagen (2017:25) styrker det artikkel 8j i konvensjonen sier om biologisk mangfold:» Samiske barnehager skal bygge på en samisk forståelse av naturen og bidra til at barna kan leve i harmoni med naturen, nyttiggjøre seg og høste av naturen og utvikle respekt for naturfenomener.» Derfor er det viktig at samisk tradisjonell arbeid tar utgangspunkt i de samiske barnehager sitt pedagogiske arbeid.

Deklarasjon Tråante, artikkel 30 (2017:05) nevner tradisjonell kunnskap og sier at denne kunnskapen er sterkt tilknyttet samenes tradisjonelle land-og bosettingsområde. «Utgangspunktet för staternas politik och policys i förhållande till samisk språk, samisk tradisjonell kunnskap och samiska traditionella uttryck, ska vara att dessa är starkt tillknutna våra traditionella land- och bosättningsområden.» Den tradisjonelle samiske kulturen er i dag høyst levende på svært mange områder. De gamle tradisjonene blir holdt i hevd, selv om ikke alle går i kofte og ikke arbeider i de samiske primærnæringene. Men i likhet med alle andre kulturer er også den samiske kulturen i utvikling og endring. Samiske barn pendler i dag mellom samisk og norsk kultur. Kulturell identitet i dag handler om å ta individuelle valg. Og det er mange måter å være same på. Det er også mange samiske kulturer, blant annet sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk. Den lokale kulturen skal være et naturlig utgangspunkt for det som skjer i den samiske barnehagen. Det er derfor viktig at samarbeidet mellom hjem og barnehagen fungerer godt, slik at de ulike samiske språkene, verdiene og tradisjonene overføres og gjenspeiler det daglige arbeidet i barnehagen. Det er også viktig at de som arbeider i barnehagene har kulturkunnskap og kulturforståelse, slik at den lokale tradisjonelle kunnskapen kan transformeres til ny tid slik at samiske barn skal knytte tilhørighet til sitt lokale nærområde og på den måten få styrke sitt, språk og sin samiske identitet.

Rammeplan for barnehagen (2017:24) er tydelig på at samisk kultur og tradisjonskunnskap skal videreføres i samiske barnehager. Det heter at samiske barnehager skal bidra til å bevare og videreutvikle den samiske kulturarven og synliggjøre samisk språk, kultur, levemåter og verdier i vår tid. Barnehagen skal også bidra til at barna kan bli kjent med mangfoldet i egen og andres kultur, og at barna kan utvikle respekt og fellesskapsfølelse for hele det samiske mangfoldet.

Samiske barnehager utenfor samiske språkforvaltningsområder arbeider også med samisk tradisjonell kunnskap. Det kan være utfordringer med dette dersom det ikke finnes kompetanse på området blant personalet. Rammeplan for barnehagen sier at: "Samiske barnehager skal ta i bruk tradisjonelle lærings-og arbeidsmetoder, på barns premisser i vår tid. Barnehagen skal gi barna mulighet til aktiv deltakelse i tradisjonelle aktiviteter der personalet gir veiledning og slik hjelper barna til å bli selvstendige." For at de ansatte i samiske barnehager skal kunna lære seg hvordan arbeide med samisk tradisjonell kunnskap i vår tid som rammeplanen krever, mener Sametinget at det er svært viktig å prioritere økonomiske midler som stipend til kompetansebygging innen samisk tradisjonell kunnskap, for å sikre og videreføre den kunnskapen hos de ansatte i samiske barnehager, også utenfor samiskspråklige områder.

Mål:

- Den samiske barnehagen bygger på tradisjonell kunnskap.

Strategier:

- Arbeide for at samiske barnehager har gode rammebetingelser som kulturbærende institusjoner.
- Arbeide for virkemiddelordninger som støtter opp om tradisjonell kunnskap og kulturell bærekraft.

Innsatsområde 3: Kunnskap og kompetanse bygger fremtidens barnehager

Kunnskap og kompetanse i barnehagesektoren

Kunnskap og kompetanse er avgjørende for å sikre utvikling i den samiske barnehagesektoren. Det foregår prosesser på flere plan der både myndighetene, kommunene, barnehageeiere, barnehageansatte, foreldre og andre er med. For å kunne medvirke og involveres i forvaltningen av samiske barnehager, må kunnskapsgrunnlaget heves for alle involverte parter.

Sametinget vil arbeide for at alle våre samarbeidspartnere og aktører i barnehagesektoren skal ha kunnskaper om hva en samisk barnehage er og hvordan institusjonen plasserer seg i samfunnet som en viktig kulturbærer for det samiske folk. Først når kunnskapsnivået heves blant folk, vil samfunnet kunne forstå de samiske barnas utfordringer i det å være tokulturelle og tospråklige. Først da vil samfunnet kunne få positive holdninger til det å være same, til det å ha et annet språk enn majoriteten, til det å leve med en annen kultur enn majoriteten og til det å tilhøre et urfolk. I dag har vi endelig kommet så langt at alle barn i barnehager i landet skal få kjennskap til samene som urfolk, alle barnehagelærerstudenter i landet likeså, og et samisk innhold i skolen er også et krav for alle elever. Men også myndigheter og de som fastsetter lover og regler behøver økt kunnskap om temaet.

Store endringer i barnehagesektoren de siste årene har ført til et utvidet kompetansebehov hos barnehagens ansatte. Personalet og deres kompetanse er barnehagens viktigste ressurs og en forutsetning for at barnehagen skal være en god arena for omsorg, lek, danning og læring. Rammeplan for barnehagen er tydelig når det gjelder barnehagens forpliktelser til et systematisk pedagogisk arbeid. Rammeplanen gir føringer for hvordan eier, styrer, barnehagelærere og andre ansatte skal arbeide for at alle barn skal få et barnehagetilbud av høy kvalitet. Kvalitetsutvikling i barnehagen innebærer derfor en stadig utvikling av personalets kompetanse for å sikre realisering av rammeplanens intensjoner. Det er barnehageeiers ansvar å sørge for at personalet har riktig og nødvendig kompetanse. Flere samiske barnehagelærere med kompetanse på mastergradsnivå i barnehagen vil kunne bidra til utvikling av en kunnskapsbasert praksis.

Økt kunnskap og kompetanse

Utvikling av kvalitet i de samiske barnehagene er avhengig av at de ansatte får mulighet til å heve sin kompetanse individuelt og i et faglig fellesskap. En utfordring er å heve kompetansen i barnehagesektoren som er tilpasset sektorens behov. Sametinget ønsker å bidra til at barnehageeiere og ledelse iverksetter kollektive utviklings- og endringsprosesser. Dette nevnes i den nasjonale strategien «Kompetanse for fremtidens barnehage» (2018-2022). Strategien sier at arbeid med satsingsområdene må ses i sammenheng med pågående nasjonale satsinger. Strategien nevner også at for å kunne ivareta det samiske innholdet i samiske barnehager og samiske avdelinger, må barnehagen ha nødvendig kompetanse i samisk språk og kultur. Sametinget sammen med barnehagemyndighetene følger opp den nasjonale kompetansestrategien i en implementeringsprosess for samiske barnehager.

Kompetanse nevnes også i rammeplan for barnehagen (2017), og det er tydelige krav til hva som forventes av samiske barnehager, samiske avdelinger og andre barnehager med samiske barn. Rammeplanen nevner samisk språk og kultur eksplisitt og er gjennomgående i rammeplanen. Dette betyr at alle berørte parter og aktører i den samiske barnehagesektoren må ha avklarte ansvarsforhold og et samarbeid må til om kompetanseutvikling skal finne sted, både nasjonalt, regionalt og på lokalt nivå.

De to innsatsområdene i denne meldingen om språk og tradisjonell kunnskap danner grunnlaget for hvilke kunnskapsområder og kompetansefelt Sametinget mener det blir viktig å satse på i tiden fremover. Sametinget mener det er en selvfølge og må være et krav at ansatte i samiske barnehager er samiskspråklige og har kunnskap og kompetanse i samisk tradisjonskunnskap. Å ha kjennskap til lover, konvensjoner og de rettigheter som til enhver tid styrer den samiske barnehagen blir også viktig for alle involverte parter. Barnehageeier må gi de ansatte mulighet til å tilegne seg kunnskap og kompetanse i samisk språk, og det er viktig å ha gode kunnskaper om de ulike tradisjonelle aktivitetene, poengterer også «NOU 2016:18 Hjertespråket».

Rekruttering i barnehagesektoren

Det samiske samfunnet står ovenfor store utfordringer når det gjelder rekruttering av samiskspråklige ansatte som behersker nord-, lule- og sørsamisk språk. Mangel på utdannede barnehagelærere og andre ansatte er den største utfordringen for å styrke og utvikle samisk språk og identitet i barnehagen. Det utdannes for få samiskspråklige lærere til barnehagen, og det er stor etterspørsel etter de som har en slik utdanning. Å øke rekrutteringen er en viktig faktor for å sikre at barn i barnehagen får ivaretatt sine rettigheter og å oppfylle krav til utdanning etter barnehageloven.

Bemanningen i dagens barnehager består av både barnehagelærere/pedagoger og assistenter/fagarbeidere. Pedagogisk personale og andre samiskspråklige ansatte er grunnpilarer i fremtidens barnehager. Derfor er rekruttering av samiskspråklige barnehagelærere og andre ansatte viktig. Studentene som tar barnehagelærerutdanning vil være bærebjelkene i fremtiden. Uten flere samiskspråklige barnehagelærere, vil man ikke kunne få den ønskede utviklingen for barnehagene i det samiske samfunnet.

Sametinget har fått flere tilbakemeldinger fra barnehageeiere om at det er vanskelig å rekruttere samiskspråklige ansatte, alt fra pedagoger, assistenter/fagarbeidere og vikarer. Dette er en utfordring, ikke bare i områder som ligger utenfor forvaltningsområdet for samisk språk, men også innenfor språkområdet. Sametinget vil med sin politikk bidra til at mangelen på samiskspråklige ansatte reduseres, og gå inn for å gjøre det lettere å rekruttere og beholde samiskspråklige ansatte. Regjeringens bemanningsnorm og pedagognorm, som tidligere nevnt, gjør det ikke enklere for rekruttering av samiskspråklige ansatte. Det settes krav til antall voksne og pedagogtetthet per antall barn, men vi vet at det er kamp om ressursene når det gjelder de samiskspråklige voksne. Det må lovfestes at et samisk barnehagetilbud skal ha flere samiskspråklige ansatte for at det samiske språket skal bevares.

Sametinget ønsker mer fokus på samisk tradisjonell kunnskap i de samiske barnehagene. Man ser derfor utfordringen i å rekruttere samiskspråklige ansatte som har en allsidig kompetanse. Det behøves ansatte med kulturforståelse, kulturkompetanse og som har kunnskaper i tradisjonelt samisk arbeid. Sametinget ser at det er et generasjonsskifte innenfor barnehagesektoren. De unge som i dag søker arbeid i barnehagene er ikke i like grad som tidligere rustet med den kulturelle kompetansen som generasjoner før hadde. Blant annet er noe av kompetansen i duodji, mattradisjoner og fortellertradisjoner ikke like sterk som tidligere.

Sametinget vil arbeide for en betydelig samisk lærersatsing med fokus på rekruttering til lærerutdanningene. Samisk høgskole og andre høgskoler og universitet har imidlertid en mer sentral rolle i å rekruttere til høyere utdanning. Sametingets rolle er blant annet å bidra til rekruttering gjennom stipendordninger. Det blir også viktig å satse på samarbeid med universitets- og høgskolesektoren slik at Sametingets stipendordninger harmonerer med deres studietilbud. I dette arbeidet har Sámi allaskuvla en sentral rolle.

Sametinget er positiv til at det har blitt etablert lule- og sørsamisk grunnskolelærerutdanning ved Nord Universitet fra høsten 2018. Det er også startet grunnskolelærerutdanning ved UiT, Norges arktiske universitet, campus Alta, der du kan velge å ha nordsamisk i fagkretsen. Samiske språkstudier er tilbud ved begge universitetene og noe alle kan søke på.

Den nasjonale følgegruppa for barnehagelærerutdanning foreslår i sin sluttrapport nr. 5, 2017 ovenfor Sámi allaskuvlla å etablere et kompetansesenter for lærerutdanningene. Dette vil også komme de norske barnehagelærerutdanningene til gode som skal lære sine studenter om samisk språk, kultur og tradisjoner blant annet iform av veilednings- og utviklingsmateriell.

Kunnskap hever status, og økt lønn og gode vilkår for fremtidige barnehagelærere vil være med på å rekruttere flere.

Mål:

- Økt kunnskap og kompetanse i barnehagesektoren

Strategier:

- Sikre rekruttering av samiskspråklige barnehagelærere/pedagoger og andre ansatte.
- Sikre gode arbeidsforhold for samiskspråklig personale slik at de blir værende i barnehagen.
- Heve kunnskapsgrunnet om samiske forhold for alle berørte parter
- Bidra til at kompetansehevede tiltak blir tilbudt

ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

Oppfølging av «Sametingsmelding for samisk barnehagetilbud» vil skje gjennom de årlige budsjettene der tiltak under de enkelte målene vil bli prioritert. Sametingsrådet fastsetter en egen handlingsplan for oppfølging av meldingen. Meldingen har et langsiktig perspektiv, og det vil være naturlig å ha en gjennomgang av meldingen etter tre til fire år for å vurdere om Sametinget har oppnådd de målene som er beskrevet i meldingen.

Oppfølging av meldingen har økonomiske og administrative konsekvenser. Meldingens mål og strategier gjør det nødvendig å opprettholde god dialog med barnehagesektoren på alle nivå. I tillegg vil en aktiv bruk av konsultasjonsavtalen være påkrevd. Dette vil utfordre den administrative kapasiteten som Sametinget har i arbeidet med barnehagespørsmål.

Oppvekst-, omsorg- og utdanningskomiteen - 004/19

Spørsmål til Sametingsrådet - Sametingsmelding om samisk barnehagetilbud Spørsmål til sametingsrådet: i sak 004/19

Oppvekst- omsorg- og utdanningskomiteen har et spørsmål til rådet i sak PS 026/19 om samiske barnehager. I 2018 opplyses det i diagram at det er 21 samiske barnehager. Komiteen vil gjerne vite hvor mange av disse som er privateide og hvor mange som er kommunalt drevet?

Forslag 1.1 - NSR

Under kapittel Statistikk, ny siste setning under siste avsnitt:

Sametinget skal i større grad legge til rette for veiledning og informasjon rundt hvilke tiltak som må til for å opprette et samisk barnehagetilbud. Dette er veiledning Sametinget allerede yter i dag, men er et ansvar som i større grad må tydeliggjøres som en egen tjeneste.

Merknad 1.1 - NSR, NSR-SáB, GB

Sametinget har behandlet sak 17/3252 – Kommunekategorier – Samiske språkområder og 008/18 - 18/22317 – Samisk språkområde. Kategoriene setter som forutsetning for samarbeidskommunene at kommunene skal tilby et samiskspråklig barnehagetilbud. Det første skrittet i Språkløftet er å gi barnet språk og kultur. Det skal ligge til grunn når nye forhandlinger med kommunene gjøres. Det forplikter kommunene å tilby et samisk barnehagetilbud til alle barn.

Merknad 2.1 - NSR-SáB

I sammenheng med Sametingets barnehagemelding er det også naturlig å evaluere dagens

tilskuddsordninger knyttet til barnehage. Dette er noe som burde tas hensyn til i utarbeidelsen av Sametingets budsjett for 2020.

Forslag 2.1 - NSR-SáB

Nytt 7. avsnitt i tillegg under punkt "Rekruttering i barnehagesektoren".

I Sametingets strategi for samiske språk «Giälelutnjeme – Giellaláptim – Giellalokten» foreslås det en rekke tiltak for rekruttering til samisk høyere utdanning, herunder rekruttering av nye samiske pedagoger og førskolelærere. Det foreslås blant annet å arrangere en utdanningskonferanse for samiske elever i videregående skole, samt utarbeide og distribuere informasjon om samiske utdanningsmuligheter, kvoteordninger og stipendordninger. Dette er tiltak som vil følges opp i Sametingets budsjett for 2020, og som kan gjennomføres i samarbeid med universiteter, høyskoler og kunnskapsdepartementet.

Innledning

Sametingets oppvekst-, omsorgs- og utdanningskomité har behandlet sak 004/19 Sametingsmelding om samisk barnehage tilbud.

Habilitetsvurdering i sak 26/19 Sametingsmelding om samisk barnehage tilbud

Plenumsledelsens innstilling

Representant Márjá-Liissá Partapuoli er ikke inhabil i behandling av sak 26/19 Sametingsmelding om samisk barnehage tilbud.

Vedtatt

Plenumsledelsens innstilling ble enstemmig vedtatt.
Representanten dette angikk deltok ikke i behandlingen av habilitetsspørsmålet.

OOUK - vedtak:

Oppvekst-, omsorg- og utdanningskomiteens innstilling

Innledning

Sametingets oppvekst-, omsorgs- og utdanningskomité har behandlet sak 26/19 Sametingsmelding om samisk barnehage tilbud.

Merknader

Merknad fremmet av Norske Samers Riksforbund/Samefolkets parti (NSR/SáB) Márjá-Liissá Partapuoli. Komiteens medlemmer fra Norske Samers Riksforbund (NSR) Gunn Anita Jacobsen, Niko Valkeapää, Piera Heaika Muotka, Thomas Áhrén og Laila Berit Anne Coldevin, fra Senterpartiet Elisabeth Erke, fra Arbeiderpartiet (AP) Jørn Are Gaski, fra uavhengig parti Kåre Ivar Olli, fra Samefolkets parti Ann-Elise Finbog og fra Nordkalottfolket Kjellrun Wilhelmsen stiller seg bak:

Merknad 1

I sammenheng med Sametingets barnehagemelding er det også naturlig å evaluere dagens tilskuddsordninger knyttet til barnehage. Dette er noe som burde tas hensyn til i utarbeidelsen av Sametingets budsjett for 2020.

Merknad fremmet av Norske Samers Riksforbund/Samefolkets parti (NSR/SáB) Márjá-Liissá Partapuoli. Komiteens medlemmer fra Norske Samers Riksforbund (NSR) Gunn Anita Jacobsen, Niko Valkeapää, Piera Heaika Muotka, Thomas Áhrén og Laila Berit Anne Coldevin, fra Senterpartiet

Elisabeth Erke, fra Arbeiderpartiet (AP) Jørn Are Gaski, fra uavhengig parti Kåre Ivar Olli, og fra Samefolkets parti Ann-Elise Finbog stiller seg bak:

Merknad 2

Sametinget har behandlet sak 17/3252 – Kommunekategorier – Samiske språkområder og 008/18 - 18/22317 – Samisk språkområde. Kategoriene setter som forutsetning for samarbeidskommunene at kommunene skal tilby et samiskspråklig barnehagetilbud. Det første skrittet i Språkløftet er å gi barnet språk og kultur. Det skal ligge til grunn når nye forhandlinger med kommunene gjøres. Det forplikter kommunene å tilby et samisk barnehagetilbud til alle barn.

Forslag

Forslag fremmet av Norske Samers Riksforbund (NSR) Niko Valkeapää. Komiteens medlemmer fra Norske Samers Riksforbund (NSR) Gunn Anita Jacobsen, Pjera Heaika Muotka, Thomas Åhrén og Laila Berit Anne Coldevin, fra Norske Samers Riksforbund/Samefolkets parti (NSR/SáB) Márjá-Liissá Partapuoli, fra Senterpartiet Elisabeth Erke, fra Arbeiderpartiet (AP) Jørn Are Gaski, fra uavhengig parti Kåre Ivar Olli, fra Samefolkets parti Ann-Elise Finbog og fra Nordkalottfolket Kjellrun Wilhelmsen stiller seg bak:

Forslag 1

Under kapittel Statistikk, ny siste setning under siste avsnitt:
Sametinget skal i større grad legge til rette for veiledning og informasjon rundt hvilke tiltak som må til for å opprette et samisk barnehagetilbud. Dette er veiledning Sametinget allerede yter i dag, men er et ansvar som i større grad må tydeliggjøres som en egen tjeneste.

Forslag fremmet av Norske Samers Riksforbund/Samefolkets parti (NSR/SáB) Márjá-Liissá Partapuoli. Komiteens medlemmer fra Norske Samers Riksforbund (NSR) Gunn Anita Jacobsen, Niko Valkeapää, Pjera Heaika Muotka, Thomas Åhrén og Laila Berit Anne Coldevin, fra Senterpartiet Elisabeth Erke, fra Arbeiderpartiet (AP) Jørn Are Gaski, fra uavhengig parti Kåre Ivar Olli, fra Samefolkets parti Ann-Elise Finbog og fra Nordkalottfolket Kjellrun Wilhelmsen stiller seg bak:

Forslag 2

Nytt 7. avsnitt i tillegg under punkt "Rekruttering i barnehagesektoren".

I Sametingets strategi for samiske språk «Giëlelutnjeme – Giellaláptim – Giellalokten» foreslås det en rekke tiltak for rekruttering til samisk høyere utdanning, herunder rekruttering av nye samiske pedagoger og førskolelærere. Det foreslås blant annet å arrangere en utdanningskonferanse for samiskelever i videregående skole, samt utarbeide og distribuere informasjon om samiske utdanningsmuligheter, kvoteordninger og stipendordninger. Dette er tiltak som vil følges opp i Sametingets budsjett for 2020, og som kan gjennomføres i samarbeid med universiteter, høyskoler og kunnskapsdepartementet.

Komiteens tilråding

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og råder Sametinget til å vedta følgende:
Sametinget støtter forøvrig sametingsrådets forslag til innstilling.

Sametingets plenum - 026/19

Støtte til komitemerkand

Flyttsamelisten v/ representant Anders Somby jr. støtter komiteens merkand 1 og 2
Árjá v/ representant Roy Arild Rasmussen støtter komiteens merkander 1 og 2

Saken påbegynt 06.06.2019 kl.15.05

Vurdering om habilitet

Følgende representant ba om vurdering:

- Representant Márjá-Liissá Partapuoli, NSR/SAB

Plenumsledelsens innstilling:

Følgende representanter er habile til å behandle sak 26/19 Sametingsmelding om samisk barnehagetilbud:

- Representant Márjá-Liissá Partapuoli, NSR/SAB

Plenumsledelsens innstilling ble enstemmig vedtatt

Representantene dette angikk deltok ikke i behandlingen av habilitetsspørsmålet

Votering

Av 39 representanter var 32 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Forslag 1 ble enstemmig vedtatt
- Forslag 2 ble enstemmig vedtatt
- komiteens tilrådning ble enstemmig vedtatt

Protokoll tilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Tom Sottinen, plenumsleder	
2	Márjá-Liissá Partapuoli, saksordfører	
3	Ronny Wilhelmsen	
4	Karen Anette Anti	
5	Viktor Bomstad	
6	Bjørn Inge Mo	Márjá-Liissá Partapuoli
7	Mikkel Eskil Mikkelsen	Lars Filip Paulsen
	Mikkel Eskil Mikkelsen	
8	Elisabeth Erke	Mikkel Eskil Mikkelsen
	Elisabeth Erke	
9	Laila Coldevin	Nancy Charlotte Porsanger Anti
	Laila Coldevin	
10	Per Mathis Oskal	Márjá-Liissá Partapuoli
		Karen Anette Anti
		Laila Coldevin
	Per Mathis Oskal	
11	Gunn Anita Jacobsen	
12	Niko Valkeapää	
13	Anders Somby jr.	Márjá-Liissá Partapuoli
		Mikkel Eskil Mikkelsen
	Anders Somby jr.	
14	Jørn Are Gaski	Mikkel Eskil Mikkelsen
		Márjá-Liissá Partapuoli

	Jørn Are Gaski	
15	Lars Filip Paulsen	Márjá-Liissá Partapuoli
		Mikkel Eskil Mikkelsen
		Bjørn Inge Mo
	Lars Filip Paulsen	
16	Márjá-Liissá Partapuoli	
17	Roy Arild Rasmussen	
18	Mikkel Eskil Mikkelsen,	
19	Roy Arild Rasmussen	
20	Márjá-Liissá Partapuoli, saksordfører	

SP - vedtak:

SAMETINGSMEDLING OM SAMISK BARNEHAGETILBUD

INNLEDNING

Sametingets hovedmål i barnehagepolitikken

Sametingets barnehagepolitikk har det samiske barnet i sentrum. Sametinget har som hovedmål i barnehagepolitikken å sikre at samiske barn møter et oppvekstilbud som tar utgangspunkt i, og videreformidler, bevarer og utvikler samiske språk, kultur og samfunnsliv. Satsing på barnehager er med å utvikle det samiske samfunn i tråd med det samiske folks egne visjoner, verdier og premisser. Sametinget skal styrke barnehagens viktige rolle da barnehagene har betydning for barns utvikling med tanke på samisk språk og kultur.

For å nå Sametingets mål er det sentralt at Sametinget gjennom sin barnehagepolitikk skaper gode oppvekstvilkår gjennom et samisk barnehagetilbud. Samiske barnehager er innovative institusjoner som er kulturelt bærekraftige. Samiske barn skal ha et godt barnehagetilbud som bygger på samisk språk, kultur, verdier og tradisjonell kunnskap. Det samiske barnehagetilbudet er et åpent tilbud til alle barn og foreldre. Sametinget vil bidra til at samisk barnehagetilbud har høy kvalitet og at det er tilstrekkelig mange barnehageplasser. Sametinget vil også arbeide for at de ansatte i barnehagene har den kunnskapen og kompetansen som kreves for å kunne gi et godt og kvalitativt samisk barnehagetilbud og rekruttering av samiskspråklig pedagogisk personell må intensiveres.

Nye satsingsområder i barnehagesektoren

Barnehagefeltet er dynamisk og i endring. Det blir stilt nye og større krav til barnehagene. Barnehagenes rolle og funksjon har endret seg i stor grad. Dette har også en sammenheng med samfunnsendringer der samiske barn har andre oppvekstvilkår nå enn tidligere. I «Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver» (2017) blir det nå stilt større krav til *alle* barnehager, blant annet med tanke på innhold, rammer, kunnskap og kompetanse. Når det gjelder *samiske barnehager og andre barnehager med samiske barn*, stiller rammeplanen også tydeligere krav.

Sametinget har inntatt en aktiv rolle og er med på å sette premisser for sektoren. Sametinget er delaktig i de fleste prosesser som foregår i både den norske og den samiske barnehagesektoren. Sametinget løfter frem saker som gjelder samiske barn og barnehager med samisktilbud i flere aktuelle fora og på ulike nivå for å synliggjøre viktigheten av en politikk som skal være til beste for de samiske barna.

Det mest synlige og utadvendte premisset er et nylig igangsatt barnehageprosjekt med navnet «Sámi mánát ođđa searvelanjain» (SÁMOS). Prosjektet skal gjennom målrettede tiltak løfte kvaliteten i samiske barnehager. Dette vil blant annet skje gjennom en tydeliggjøring i den pedagogiske tilnærmingen, slik at barnehagene tar utgangspunkt i samiske verdier, samisk språk, levesett, tenkemåte og forståelse i arbeids- og læringsmetoder.

Den nasjonale strategien «Kompetanse for fremtidens barnehage (2018-2022)» er revidert, og det er planlagt nye kompetansetiltak også mot den samiske barnehagesektoren. Dette er et samarbeid med Sámi allaskuvla, Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet. Videre har «NOU 2016:18 Hjertespråket» kommet med en rekke forslag til lovverk, tiltak og ordninger for samiske språk. Da en av hovedoppgavene for Sametinget er å sikre og utvikle de samiske språkenes fremtid, vil det bli lagt vekt på å følge opp utredningens anbefalinger når det gjelder å bevare og vitalisere samiske språk i barnehagene.

Myndighetene har nådd målet om full barnehagedekning og har flyttet fokuset fra kvantitet til kvalitet. Regjeringen la frem en ny rammeplan for barnehagen i 2017 der innholdet i det samiske barnehagetilbudet har blitt styrket gjennom denne forskriften. For å iverksette rammeplanens intensjoner, er det satt i gang en nasjonal satsing i form av en implementeringsprosess for dette arbeidet. Parallelt går også en egen implementeringsprosess for de samiske barnehager der Sametinget, Utdanningsdirektoratet og fem fylkesmenn deltar i arbeidsgruppen.

Kunnskapsdepartementet er i gang med en stortingsmelding om tidlig innsats og inkluderende fellesskap for både barnehage, skole og skolefritidsordningen. Målet med meldingen er blant annet å gi alle barn mulighet til å lykkes uavhengig av sosial, kulturell og språklig bakgrunn, kjønn, kognitive og fysiske forskjeller. Ny rammeplan for barnehagen gir tydelige krav til at personalet i barnehagene skal forebygge, håndtere og stoppe mobbing. Sametinget er med i kampanjen "partnerskap mot mobbing" og mener at alle barn har rett til en oppvekst og et læringsmiljø fri for mobbing og trakassering. Videre har regjeringen endret barnehageloven i 2018 som omhandler minimumsnorm for grunnbemanning i barnehagene. Loven stiller krav om at barnehagene har en bemanning som tilsvarer minimum én voksen per tre barn under tre år og én voksen per seks barn over tre år. Det skal være en pedagogisk leder per 14 barn når barna er over tre år og en pedagogisk leder per syv barn når barna er under tre år. Videre er barnehageloven endret slik at det nå er en plikt for de berørte parter til å samarbeide om barns overgang fra barnehage til skole og skolefritidsordningen.

Innsatsområder

På bakgrunn av tidligere beskrevne endringer på barnehagefeltet, reviderer Sametinget sin melding om samisk barnehagetilbud. Meldingen tar opp hvilken rolle og politisk myndighet Sametinget har i barnehagepolitiske spørsmål. Sametingsmelding om samisk barnehagetilbud setter fokus på innsatsområder og synliggjør hvilke utfordringer man står ovenfor i arbeidet med å gjøre barnehagene best mulig. Meldingen må ses i sammenheng med blant annet «Gielelutnjeme – Giellalåpptim – Giellalokten, Sametingets strategier for samiske språk» og andre meldinger vedtatt av Sametinget. Sametingets melding om samisk barnehagetilbud retter seg mot både den samiske og norske barnehagesektoren, barnehageeiere, foreldre og alle barnehager som gir et samisktilbud i Norge. Meldingen berører barnehagespørsmål som gjelder både nord-, lule- og sørsamiske forhold. Sametingets melding om barnehager vil bli fulgt opp av en egen handlingsplan som tar for seg prioriterte tiltak på hvert satsingsområde. Handlingsplanen knyttes til Sametingets årlige budsjetter. Det er i denne meldingen satt større fokus på det samiske barnet og dets plass i dagens samfunn, og den samiske barnehagen som en pedagogisk institusjon. Videre er fokuset også rettet mer på de rettslige betingelsene som gjelder for samiske barn. Tradisjonell kunnskap har i forrige melding vært tatt opp under innholdet i barnehagen, men er nå et eget innsatsområde. Innsatsområdet om språk har blitt videreført i ny melding, og mangfoldet av bruken av samiske språk og ulike språkbakgrunner som barn bærer med seg i sin «bagasje», blir synliggjort mer konkret. En bevisstgjøring av at sterke språkmodeller må tas i bruk vil bli presisert i denne meldingen. Videre settes det et større fokus på kunnskap og kompetanse som er et eget innsatsområde. Sametinget ønsker dermed å satse på utvikling og endring i den samiske barnehagesektoren som vil komme alle berørte parter til gode.

For å nå Sametingets hovedmål for barnehagepolitikken, vil det rettes fokus mot tre innsatsområder. Hvert innsatsområde har sine utfordringer, mål og strategier som skal ligge til grunn for det barnehagepolitiske arbeidet. Innsatsområdene er presentert hver for seg, men har allikevel et felles mål om å bevare, styrke og utvikle samiske språk og samisk kultur i samfunnet. Innsatsområdene er beskrevet i kapittel syv og er som følger:

1. Samiskspråklige barn i dagens samfunn
2. Tradisjonell kunnskap i ny tid

3. Kunnskap og kompetanse bygger fremtidens samiske barnehager

SAMETINGETS BARNEHAGEPOLITIKK

Sametinget i det barnehagepolitiske landskapet

Sametinget engasjerer seg og utvikler politikk på barnehageområdet, men har ingen lovgivende myndighet. På nasjonalt nivå har vi konsultasjonsavtalen mellom Sametinget og statlige myndigheter. Den gir anledning til konsultasjoner om saker som har betydning for samiske barns barnehagetilbud. Sametinget har også anledning til å ta opp egne saker gjennom konsultasjoner.

Sametingsrådets politiske plattform danner grunnlaget for Sametingsrådets virke i valgperioden og hvert sittende sametingsråd setter sitt preg på politikken. Sametingets budsjett er førende for virkemiddelbruken innenfor barnehagesektoren. En del av Sametingets arbeid innen barnehagesektoren er forvaltning av tilskudd. Sametinget følger for øvrig gjeldende lover og målsettinger for barnehager fastsatt av Stortinget.

Sametinget mener at et samisk barnehagetilbud må bygge på det grunnleggende prinsipp at barnehagen er en sentral institusjon i det samiske samfunn. Samenes etniske identitet knyttet til sosial og kulturell egenart danner viktige verdier. Det blir viktig å videreutvikle den samiske kulturarven ved å formidle og synliggjøre samisk kultur, levemåte og verdier. Barnehagene må jobbe ut fra den virkelighet vi som samer lever i. Det betyr blant annet å synliggjøre mangfoldet og variasjonene. Med endringer i det samiske samfunnet må dagens barn ta del i og være med på å skape nye positive elementer i det moderne samfunn. Samtidig er det viktig at den kunnskap, erfaring og tenkemåte som de eldre og mange voksne i dag sitter inne med, og som enda lever og praktiseres blant mange samer i dag, må styrkes og videreføres til neste generasjon så den ikke dør ut, men lever videre.

Sentrale barnehagepolitiske aktører

For å sikre gode rammer for samiske barnehager, samarbeider Sametinget med flere aktører både i det samiske og i det norske samfunnet. Sametinget har faste møter med flere av sine samarbeidspartnere og er i dialog på alle nivå. I det samiske samfunnet er Sámi allaskuvla (Samisk høgskole) en sentral samarbeidspartner. Høgskolen er den eneste i sitt slag som tilbyr samisk barnehagelærerutdanning. Høgskolen tar inn studenter fra hele Sápmi. Sametinget samarbeider også med andre høgskoler og universitet og er med i et fora kalt UHR- samisk, der samiske saker som gjelder universitet- og høgskolesektoren drøftes. En annen samarbeidspartner er Lohkanguovddáš (Senter for samisk i opplæringen), som er et ressurscenter spesielt rettet mot opplæringssystemet fra barnehage til høyere utdanning. Videre er det andre samarbeidsaktører som "Sámi erenoamáš pedagogalaš doarjalus" (SEAD) (Samisk spesialpedagogisk tjeneste) og de samiske språksentrene. Foreldreutvalget for barnehager (FUB) har en samisk representant utnevnt av Sametinget, og Sametinget gir innspill til aktuelle saker til dette utvalget.

Kunnskapsdepartementet (KD) har det overordnede ansvar for den nasjonale barnehagepolitikken og den offentlige forvaltningen av barnehager sammen med Utdanningsdirektoratet, kommunene og fylkesmannen. Disse aktørene er sentrale samarbeidspartnere for Sametinget.

Utdanningsdirektoratet har ansvar for områdene:

- dokumentasjon og analyse av tilstanden i barnehagene
- kvalitets- og kompetanseutvikling for barnehagesektoren
- tilskudds- og regelverksforvaltning
- tilsynsoppgaver
- veiledning til sektoren

Fylkesmannen iverksetter barnehagepolitikken gjennom forvaltning av statlige tilskudd, oppgaver etter barnehageloven og veiledning av kommuner. Fylkesmannen koordinerer og initierer til utviklingsarbeid

i kommuner og barnehager (regjeringen.no).

Kommunene som barnehagemyndighet har ansvar for godkjenning av og tilsyn med barnehagene i kommunen, både private og kommunale. En barnehage skal være godkjent før virksomheten settes i gang. Kommunen skal følge med i at virksomheten drives innenfor rammene av godkjenningen, at barnehagens vedtekter ikke er i strid med loven og at innholdet er i samsvar med lov og rammeplan. Tilsynet innebærer også et aktivt veiledningsansvar. Det er kommunen som skal sørge for at alle godkjente barnehager i kommunen mottar offentlig tilskudd på en samlet sett likeverdig måte. Kommunen skal dekke kostnader til ordinær drift i barnehagene som ikke dekkes av andre offentlige tilskudd og foreldrebetaling (regjeringen.no).

Barnehageeiere har ansvar for tilbudet i den enkelte barnehage. Private barnehager eies hovedsakelig av foreldre, enkeltpersoner, foreninger og idèelle organisasjoner. Barnehageeier fastsetter nivå på foreldrebetalingen. Foreldrerådet i barnehagene fastsetter årsplan som sikrer at foreldre og ansatte kan medvirke i utformingen av det pedagogiske innholdet. Barnehageeier har ansvar for å ansette tilstrekkelig og kompetente personale. Styrer og pedagogisk leder skal være utdannet barnehagelærer (regjeringen.no).

Samiske barnehager er viktige samarbeidspartnere for Sametinget. Det er jevnlig kontakt med barnehageansatte og enkelte ganger også foreldre. Sametinget arrangerer årlig barnehageseminar for ansatte i barnehager med tanke på kvalitetsutvikling, kompetanseheving og erfaringsutveksling. Sametinget gir også veiledning til barnehageansatte om blant annet språkarbeid, innhold i samisk barnehagetilbud, pedagogisk materiell, Sametingets tilskuddsordninger og feiring av 6. februar i barnehagene. I møte med barnehagene får Sametinget et godt innblikk i barnehagehverdagen i ulike kommuner. Dette danner grunnlaget for det videre arbeidet og satsingsområder i barnehagepolitikken.

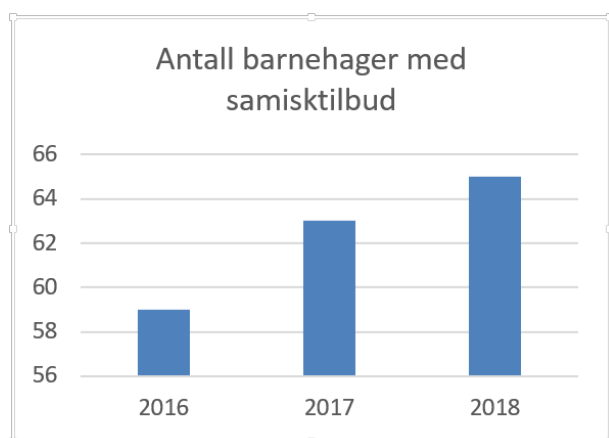
Allsamisk og internasjonalt samarbeid

Da samene er et urfolk i Sápmi, må det prioriteres et samarbeid over landegrensene. Sametinget vil gjennom samisk parlamentarisk råd (SPR), som er et felles samarbeidsorgan mellom Sametingene på finsk, svensk og norsk side av Sápmi, samt samene på russisk side, arbeide for en utvikling av den samiske kulturen gjennom et samarbeid og en sammenhengende Sápmi som helhet. Internasjonalt samarbeide med andre urfolk er viktig der rettigheter og selvstyre til land og vann, kultur, språk og oppvekstvilkår for barn behandles. Dette skjer blant annet gjennom deltagelse i ulike internasjonale fora for urfolks spørsmål blant annet "UN Permanent Forum on Indigenous Issues", arktisk råd, barents-samarbeidet og andre nettverk der urfolkens spørsmål behandles.

KUNNSKAPSGRUNNLAG

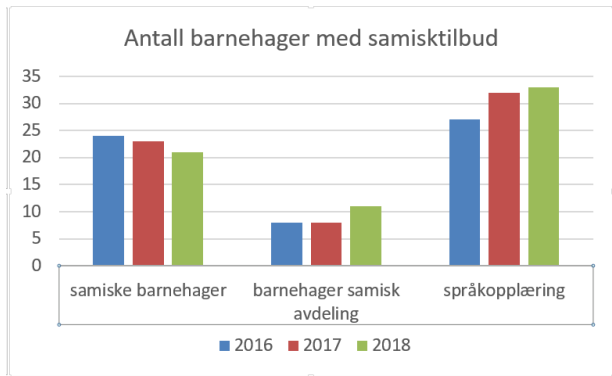
Statistikker

Sametinget bygger sitt kunnskapsgrunnlag på egne statistikker. Følgende kunnskapsgrunnlag inneholder en oversikt over antall barnehager med samisktilbud, antall barn som får de ulike barnehagetilbudene og hvordan institusjonene fordeler seg fylkesvis.

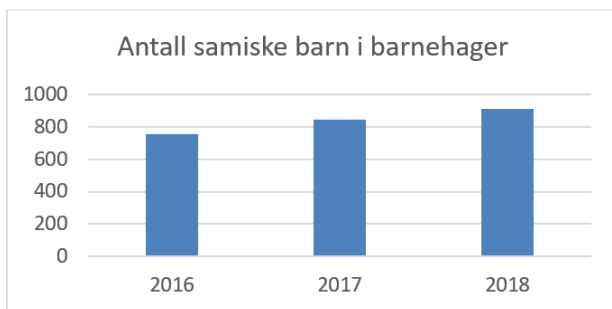

Diagrammet viser at det totalt er 65 barnehager som gir samisktilbud i Norge. Vi ser en økning på 6 barnehager da det var 59 barnehager i 2016 og en økning på 2 barnehager da det var 63 barnehager i

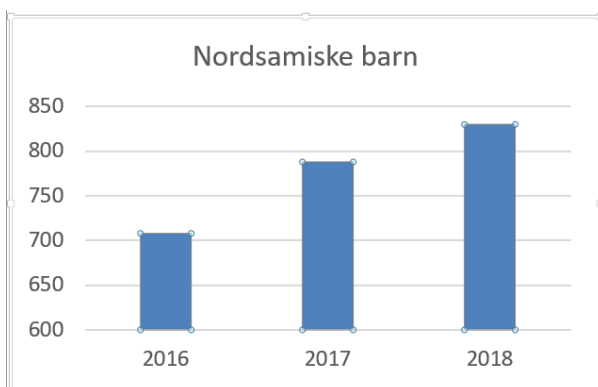
2017.

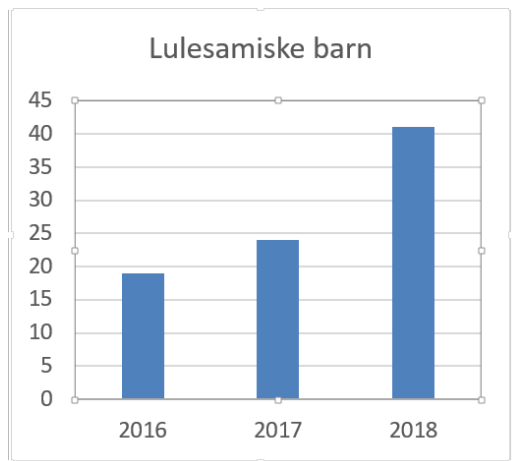
Diagrammet viser at det i 2018 var 21 samiske barnehager, 11 samiske avdelinger i andre barnehager og 33 barnehager med språkopplæringstilbud. Vi ser at antallet samiske barnehager går ned, mens antall samiske avdelinger har økt.

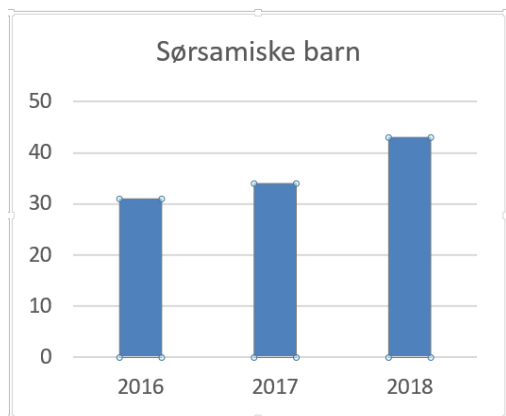
Diagrammet viser at det var 758 barn i 2016, 846 barn i 2017 og 914 barn i 2018 totalt som fikk et samisktilbud. Dette viser en økning på 156 barn fra 2016 til 2018.

Diagrammet viser at det er 708 barn i 2016, 788 barn i 2017 og 830 barn i 2018 som fikk et nordsamisk barnehagetilbud. Statistikken viser at barnetallet har gått opp med 122 barn på to år.

Diagrammet viser at det er 19 barn i 2016, 24 barn i 2017 og 41 barn i 2018 som fikk et lulesamisk barnehagetilbud. Statistikken viser at barnetallet har gått opp med 22 barn på to år.

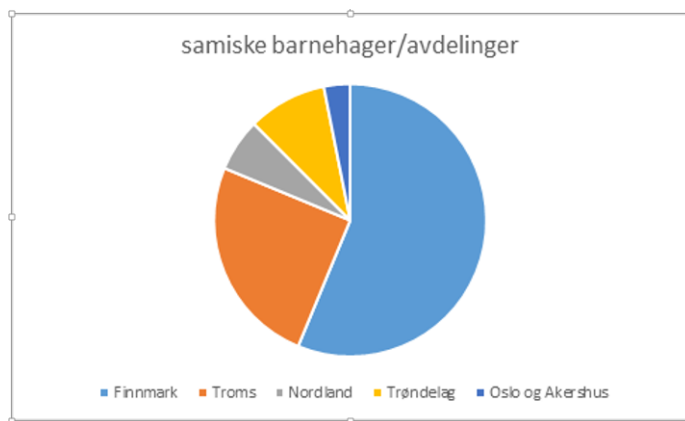

Diagrammet viser at det er 31 barn i 2016, 34 barn i 2017 og 43 barn i 2018 som fikk et sørsamisk barnehagetilbud. Statistikken viser at barnetallet har gått opp med 12 barn på to år.

Fylkesvis fordelt er det i Finnmark 483 barn i 18 samiske barnehager og avdelinger. 481 barn i nordsamiske, 0 lulesamiske og 2 avdelinger tilbyr sørsamisk i barnehagen. I Troms er det 128 barn i 8 samiske barnehager og avdelinger med kun nordsamisk tilbud. I Nordland er det ingen nord- og sørsamiske barnehager. 31 barn i en lulesamisk barnehage og en avdeling.

I Nord-Trøndelag er det en sørsamisk barnehageavdeling med 3 barn. Og ingen lule- og nordsamiske barnehager. I Sør-Trøndelag er det 12 barn i en sørsamisk barnehage, og 2 barn i nordsamisk avdeling. Og ingen lulesamiske barnehager. Oslo har en nordsamisk barnehage med 28 barn. Ett barn får både nord- og sørsamisk tilbud i denne barnehagen.

Når det gjelder samisk språkopplæring er den fylkesvis fordelt slik: I Finnmark er det 29 barn som får nordsamisk språktilbud i 3 norske barnehager. I Troms får 134 barn tilbud om nordsamisk språkopplæring i 10 norske barnehager. I Nordland får 14 barn samisk språkopplæring i 4 norske barnehager. 3 barn får nordsamisk språkopplæring, 9 barn får lulesamisk språkopplæring og 2 barn får sørsamisk språkopplæring. I Nord-Trøndelag er det 5 barn som får sørsamisk språkopplæring i 4 norske barnehager. I Sør-Trøndelag er det 15 barn som får sørsamisk språktilbud fordelt på 4 norske barnehager. I Oppland er det et barn som får nordsamisk språkopplæring på en barnehage og i Oslo/Akershus er det 27 barn som får tilbud på 7 norske barnehager. 25 barn får nordsamisk tilbud, ett barn får lulesamisk tilbud og ett barn får sørsamisk tilbud.

Diagrammet viser at det er fem fylker i Norge som gir et samisk barnehagetilbud. Det er 18 barnehager i Finnmark, 8 i Troms, 2 i Nordland, 3 i Trøndelag og en barnehage i Oslo/Akershus. (Diagrammet inneholder ikke samisk språkopplæringstilbud).

Per i dag går 91,8 prosent av alle barn i Norge i alderen 1-5 år i barnehage (SSB 2019). Av disse er det 914 barn i 2018 som får et samisk barnehagetilbud.

Det er i dag flere barn som har et samisk barnehagetilbud enn det har vært tidligere, og flere samiske barnehager og avdelinger har blitt opprettet i kommuner også utenfor forvaltningsområdet for samiske språk. Sametinget ser at samiske foreldre vil ha god kvalitet for sine barn. Flere foreldre krever en egen samisk barnehage som det beste tilbudet, og samisk avdeling i norsk barnehage er ikke godt nok. Dette har imidlertid ført til at det enkelte plasser ikke er nok søkere til norske barnehager med samiskspråklig avdeling, og nedleggelse av slike tilbud har blitt et faktum. Når det gjelder samisk språkopplæring for samiske barn i norske barnehager, ser Sametinget at flere foreldre ønsker et slikt tilbud. Sametinget skal i større grad legge til rette for veiledning og informasjon rundt hvilke tiltak som må til for å opprette et samisk barnehagetilbud. Dette er veiledning Sametinget allerede yter i dag, men er et ansvar som i større grad må tydeliggjøres som en egen tjeneste.

SAMISKE BARNs RETTIGHETER

Lover og konvensjoner

Flere lover og konvensjoner beskriver rettighetene som samiske barn har i dag. Sametinget vil løfte samiske barns rettigheter gjennom sin barnehagepolitikk. Barnekonvensjonen danner grunnlaget for samiske barns rettigheter og er inkorporert i norsk lovgivning med forrang for nasjonal lovgivning. Barnekonvensjonen omtaler ulike områder av barns rettigheter, mens artikkel 30 omtaler urfolks barns rettigheter til å leve i pakt med sin kultur, språk og religion sammen med andre medlemmer av sitt folk.

Oversikten under henviser også til andre sentrale konvensjoner og lover for samiske barn.

FNs konvensjon om barns rettigheter, artikkel 30	«I stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter eller personer som tilhører en urbefolkning, skal et barn som tilhører en slik minoritet eller urbefolkningen, ikke nektes retten til sammen med andre medlemmer av sin gruppe å leve i pakt med sin kultur, bekjenne seg til og utøve sin religion, eller bruke sitt eget språk.»
Grunnlovens § 108	"Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv."

ILO- konvensjonen om urfolks rettigheter	Hovedprinsippet i ILO-konvensjon nr 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater er urfolks rett til å bevare og videreutvikle sin egen kultur, og myndighetenes plikt til å treffe tiltak for å støtte dette arbeidet.
Lov om Sametinget og andre samiske forhold (1989) (Sameloven)	Lovens formål er å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe i Norge kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.
Lov om barnehager (2005)	§ 2 Barnehagens innhold: «Barnehagen skal ta hensyn til barnas alder, funksjonsnivå, kjønn, sosiale, etniske og kulturelle bakgrunn, herunder samiske barns språk og kultur.»
Lov om barnehager (2005)	§ 8 «Kommunen har ansvaret for at barnehagetilbudet til samiske barn i samiske distrikt bygger på samisk språk og kultur. I øvrige kommuner skal forholdene legges til rette for at samiske barn kan sikre og utvikle sitt språk og sin kultur.»
Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2017) (Forskrift til barnehageloven)	«Samiske barnehager skal fremme barnas samiskspråklige kompetanse, styrke barnas samiske identitet og videreføre samiske verdier, samisk kultur og tradisjonskunnskap. I samiske barnehager er samisk hovedspråk.»

Internasjonale konvensjoner og norske lover fastslår, slik det er skissert ovenfor, at samiske barn og unge har rettighet til å lære og utvikle sitt språk og sin kultur.

Lov om barnehager (2005) (barnehageloven), regulerer barnehagene i Norge. Loven gjelder for både private og offentlige barnehager. Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2017) er en viktig forskrift til barnehageloven. Den utdypet bestemmelsene i loven om barnehagens formål, innhold og barns medvirkning, og inneholder krav til barnehagen for å sikre at alle barn får et kvalitetsmessig godt barnehagetilbud. Rammeplanens ni kapitler omhandler barnehagens verdigrunnlag, ansvar og roller, barnehagens formål og innhold, barns medvirkning, samarbeid mellom hjem og barnehage, overganger, barnehagen som pedagogisk virksomhet, barnehagens arbeidsmåter og barnehagens fagområder.

SAMISK BARNEHAGETILBUD

Den samiske barnehagen som en pedagogisk institusjon

Barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet som skal planlegges og vurderes. Målet med barnehagen som pedagogisk virksomhet, er å gi barna et tilrettelagt tilbud i tråd med barnehageloven og rammeplanen (Rammeplanen 2017:37).

Sametingets barnehagepolitikk bygger på en grunnforutsetning om at de samiske barnehagenes kvalitet, innhold og verdier er sentrale i videreutviklingen av en helhetlig samisk utdanningspolitikk. Det er viktig at den nasjonale utdanningspolitikken inneholder målsettinger og strategier for å sikre at de urfolksrettslige minstestandarder overholdes. Barnehagepolitikken reflekterer et behov for en felles pedagogisk plattform og utfordringer på hvilke samiske verdier barnehagene skal bygge på og hvordan det best kan gjøres.

På et overordnet nivå må samene som folk sikres retten til å utvikle egne barnehager der metoder for opplæring og pedagogisk materiell står sentralt. Sametinget kjenner til at ikke alle samiske barnehager har et samisk innhold i den grad man skulle ønske. Dette til tross for at barnehagene har vedtektsfestet at de skal bygge på samisk språk og kultur, og skal ha samiskspråklige ansatte. Barnehagens innhold handler ikke bare om metoder og pedagogisk materiell, men om i hvilken grad og om hvordan det samiske innholdet vektlegges og kommer til syne i praksis. Sametingets prosjekt «SÁMOS» skal definere og finne ut hva en samisk barnehage er og skape rammer som danner grunnlaget for en samisk barnehagepedagogikk.

En av utfordringene er å sikre god kvalitet på innholdet i barnehagen, samtidig som vi vet at mangelen

på fagfolk er stor. Det blir viktig at det finnes fagfolk som har fagkompetanse på området. Fagfolkene vil være med på å sikre god kvalitet og et forsvarlig faglig innhold til det beste for barna, deres foresatte og det samiske samfunnet. Dermed skapes og synliggjøres en pedagogisk plattform for de samiske barna på deres egne premisser.

Utformingen av barnehagens fysiske struktur er viktig da barn påvirkes nettopp av ytre rammebetingelser. Gjenstander og uttrykk er symboler og forteller om den indre barnehagekulturen og dens verdier. Sametinget mener at barnehagene skal ha et samisk preg med synlige objekter og markører. Det kan for eksempel være en gamle, lavvo, leker som gjenspeiler samisk kultur og utsmykning med samisk motiv. Visualisering av samisk språk forteller også om barnehagens vektlegging av et samisk innhold både i forhold til språk, kultur og verdier. Et synlig samisk preg er viktig for å gi barna en følelse av tilhørighet og aksept som bidrar til styrking av samisk identitet.

Det er foreldrene som har hovedansvaret for barns oppdragelse, jmfør barneloven paragraf 30 (1981). Foreldreansvaret innebærer at foreldrene har et omsorgsansvar for barnet, og at de har bestemmelsesrett på barnets vegne. I den tiden barnet er i barnehagen, tar barnehagen seg av deler av omsorgs- og oppdrageroppgavene. Barnehagen representerer et kompletterende miljø til hjemmet, og må vise forståelse og respekt for ulike familieformer. Sametinget ser hvor viktig det er at barnehagene i så stor grad som mulig viderefører tradisjoner innen samisk oppdragelse. Barnehagen må vektlegge og ta hensyn til foreldrenes eget syn på, og egen utførelse av barneoppdragelsen. Dette krever en bevisst holdning og kompetanse av de ansatte, foreldre og av det samiske samfunnet generelt.

Det samiske barnet

I barnekonvensjonens artikkel 3 om barnets beste fastslås det at alle handlinger som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Det samiske barnet har rett til en barnehagehverdag som er bygd på samisk språk, samiske verdier, samisk tenkemåte og samisk tradisjonell kunnskap. Ifølge rammeplan for barnehagen skal barnehagen fremme demokrati og være et inkluderende fellesskap der alle får anledning til å ytre seg, bli hørt og delta. Alle barn skal kunne få oppleve demokratisk deltakelse ved å bidra og medvirke til barnehagens innhold, uavhengig av kommunikasjonsevner og språklige ferdigheter. Barn i samiske barnehager skal få mulighet til å bidra og medvirke på sitt eget språk.

Samiske barn som vokser opp i dag pendler mellom to kulturer, hvor den norske kulturen lett blir dominerende. De blir sosialisert inn i en samisk verden og utvikler en samisk identitet. Sametinget erfarer at det er en utbredt oppfatning at for de som vokser opp i Norge, vil barndommen fortone seg likt uansett. En slik generalisering røper manglende kunnskaper om hvordan den samiske befolkningen lever, og lite forståelse for viktigheten av å bevare og styrke samisk språk og kultur. Selv om foreldrene er samiskspråklige og snakker samisk til barnet, vil barnet også på et tidspunkt lære seg norsk. Påvirkningen utenfra er stor gjennom barnehage, skole, venner, media og det norske majoritetssamfunnet. Det samiske barnet har en privilegert «bagasje» med seg ved å være tokulturell og tospråklig.

For samiske barn er det hele tiden en pendling mellom to språk, for eksempel samisk og norsk/svensk/finsk. De lever i to verdener, og dermed kan man snakke om to ulike måter å være barn på, kulturelt og språklig sett. Det samiske barnet skal lære å forvalte en personlig identitet innenfor et system med to sosiale identiteter. Barnet må lære seg at dets verden er delt inn i to atskilte kulturer som har hver sin kode og hver sin livstema, vurderinger og personsammensetninger (Høgmo 1986). Den samiske verden er også påvirket av den vestlige kulturen, og andre kulturer blir en del av de samiske barns verden. Dette må personalet i barnehagene også ta i betraktning og ha kompetanse om.

Det samiske barnet har krav på et godt barnehagemiljø med et inkluderende og likeverdig fellesskap. For å lykkes må barnet få utvikle sitt samiske språk, sin samiske kultur og sin samiske identitet. Tidlig innsats og tilpasset opplæring for det samiske barnet er viktig for et godt læringsmiljø som er fri for mobbing og trakassering. En god og trygg barnehagehverdag vil ruste det samiske barnet for fremtiden.

Den samiske barnehagen er derfor en viktig institusjon for det samiske barnet, og deres utvikling av

samisk identitet. Med stort press og påvirkning fra andre samfunn er samisk barnehage en nødvendighet for å videreføre samisk språk og kultur til de neste generasjoner. Dette for å hjelpe og støtte samiske foreldre som ønsker at deres barn skal vokse opp med samiske verdier, språk og kultur. Samiske barn har rett til den gode barndommen, en barndom hvor de får være seg selv uten å måtte argumentere for sin tilstedeværelse.

Ulike samiske barnehagetilbud

Det finnes følgende samiske barnehagetilbud:

- *Samisk barnehage:* det vil si en barnehage som har vedtektsfestet at driften bygger på samisk språk og kultur.
- *Samisk avdeling i andre barnehager:* det vil si samisk avdeling i norske barnehager som har vedtektsfestet at driften bygger på samisk språk og kultur.
- *Samisk språkopplæring i andre barnehager:* det vil si samisk språkopplæring til enkeltbarn eller grupper av barn. En slik språkopplæring kan organiseres på ulike måter. Slike barnehager har som regel ikke ansatte som behersker samisk språk, men barnehagen henter inn en samiskspråklig ansatt som kan gi dette tilbudet. Barna som får et samisk språkopplæringstilbud, har gjerne ulik språkbakgrunn. For noen barn vil dette tilbudet være språkopplæring, mens andre, som allerede ersamiskspråklige, vil tilbudet være å beholde og videreutvikle sitt språk. Samiske barnehager eller samiske avdelinger med enkeltbarn som har et annet samisk språk enn barnehagens driftsspråk, kan også gi et tilbud om samisk språkopplæring til dette barnet (for eksempel et barn som snakker lulesamisk får språkopplæring i nordsamisk).

Barnehager med et samisktilbud er både kommunale og private. Det finnes ulike organiseringer av tilbudet som for eksempel reindrifts-, kultur- og naturbarnehage. Det finnes barnehager som gir et samisktilbud både på nord-, lule- og sørsamisk språk, som er de mest utbredte samiske språkene i Norge. De fleste nordsamiske barnehager ligger i det nordsamiske området innenfor samiske distrikt. Barnehagene er godt etablerte institusjoner, og den første nordsamiske barnehagen ble etablert allerede i 1969 i Kautokeino. Det finnes i dag kun en lulesamisk barnehage i Tysfjord og en lulesamisk avdeling i en norsk barnehage i Bodø. Det er en sørsamisk barnehage på Snåsa og to sørsamiske avdelinger henholdsvis på Røros og i Trondheim.

Det finnes også pite-, øst- og umesamiske språkbrukere. Pitesamisk, østsamisk og umesamisk skiller seg fra de andre samiske språkene først og fremst ved å ha svært få språkbrukere i sine tradisjonelle områder i Norge i dag. Det gis ikke opplæring i disse språkene i noen grunnskole i Norge. Det finnes ingen barnehager der disse språkene blir formidlet, men Sametinget ser viktigheten av at språkene revitaliseres. Et barnehagetilbud på disse språkene vil være det beste enkelttiltaket for å bevare og utvikle språkene.

Forvaltning av tilskudd til barnehager

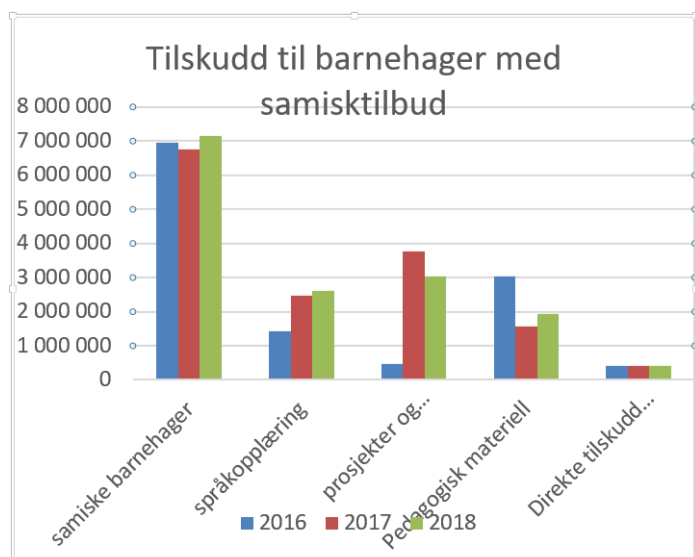
Et virkemiddel for å styrke samisk språk og kultur er tilskudd til barnehagene. Tilskuddet er et av mange tiltak for å nå målet om at samiske barnehagetilbud har samisk innhold som fremmer utvikling, læring og danning. Tilskuddet er viktig for bedre å kunne legge tilrette for kommunene og private barnehageeiere for å ha et samisk barnehagetilbud. Tilskuddet skal dekke merutgifter til arbeidet med samisk språk og kultur.

Sametinget har følgende tilskuddsordninger for barnehagesektoren:

- tilskudd til samiske barnehager
- tilskudd til samisk avdeling i norske barnehager
- tilskudd til samisk språkopplæring
- tilskudd til prosjekter og utviklingsarbeid
- tilskudd til pedagogisk materiell
- direktetilskudd til Árran barnehage til språkmedarbeider (giellatjehppe)

Sametinget ser at det er nødvendig å tilpasse tilskuddsordningene slik at barnehagene kan arbeide mer strukturert med samisk språk i barnehagene. Sametinget ønsker at samiske språk skal bevares og utvikles, og mener derfor at det vil være hensiktsmessig å ha kriterer om at barnehagene aktivt tar i bruk tilpassede modeller for språklæring, bevaring og utvikling. Målet må være at barnehagebarn, ved overgang til skolen, er samiskspråklige, og at tilskudds- ordningen er med på å realisere dette.

Det har blitt tildelt følgende tilskudd i perioden 2016-2018:

Tilskudd til barnehager	samiske barnehager	Språk-opplæring	prosjekter og utviklingsarbeid	Pedagogisk materiell	Direkte tilskudd giellatjehppe	Sum
2016	6 964 700	1 430 500	462 500	3 029 700	400 000	12 287 400
2017	6 764 023	2 470 000	3 775 900	1 568 800	410 000	14 988 723
2018	7 149 772	2 600 000	3 044 125	1 942 050	420 000	15 155 947

Tabellen ovenfor viser i kroner hva som er tildelt i tilskudd til barnehager fordelt på de ulike tilskuddsordningene. Vi ser at det i 2018 ble tildelt kr 15.155.947 totalt i tilskudd til barnehager med samisktilbud.

BARNEHAGEPROSJEKT «SÁMI MÁNÁT OÐÐA SEARVELANJÁIN»

Mål og innhold i prosjektet

Målet for barnehageprosjektet er: Samisk filosofi skal danne grunnlaget for innholdet i samiske barnehager der samiske verdier, naturfilosofi, språk, kultur, lederskap og tradisjonskunnskap er bærende elementer i det pedagogiske arbeidet.

Sametinget har sett behov for strukturelle endringer både pedagogisk og organisatorisk innen barnehagesektoren som tar i bruk og drar nytte av samisk kunnskap. Sametinget har derfor satt i gang et prosjekt som fokuserer på innholdet i samiske barnehager, det samiske verdigrunnlaget, samisk språk, tradisjonell kunnskap samt kultur og samfunnsliv. I det samiske verdigrunnlaget inngår de materielle, mentale og sosiale dimensjonene i samisk kultur og anbefalinger om hvordan dette skal

følges opp i de enkelte barnehager.

Det er behov for å utforme egne vitenskapelige teorier om samisk barnehagepedagogikk og didaktikk. De fleste samiske barnehager har utviklet et innhold og praksis som tar utgangspunkt i samiske verdier, språk, kultur og tradisjon. Et mangfold av forskning har utviklet teorier om dannelsesprosessen i samisk barneoppdragelse, som kan anvendes som utgangspunkt og grunnlag for å utvikle en samisk barnehagepedagogikk og didaktikk.

I perioden fra 1. oktober 2017 til 31. mars 2018 er det gjennomført et forprosjekt. Der kommer det klart frem at det er et stort behov for å arbeide videre med utvikling av samiske vitenskapelige teorier for å kunne brukes i samisk barnehagekontekst. Dette bygget på erfaringer og kunnskaper om samiske verdier, formidlingsmetoder og samisk pedagogisk tenkning i den samiske barnehagesfæren. Prosjektidéen er presentert for og diskutert med samiske barnehagelærere, Sametingets administrasjon, samiske politikere i Sápmi, fylkesmenn, Utdanningsdirektoratet, Kunnskapsdepartementet og overfor studentene og noen faglærere på Sámi allaskuvla.

I forprosjektperioden er det utviklet målsettinger og arbeidsplaner for det videre arbeidet med prosjektet. En prosjektbeskrivelse med tydelige mål og gjennomføring av prosjektet er skissert for de kommende fem årene. Intensjonene i prosjektet skal implementeres og etableres i barnehagens hverdag i tråd med rammeplan for barnehagen. Det er ansatt en prosjektleder og nedsatt en prosjektgruppe. Denne består av to personer fra Sametingets administrasjon samt to eksterne fagpersoner. Prosjektet finansieres med tilskuddsmidler fra Kunnskapsdepartementet.

Prosjektets gjennomføring

Prosjektets gjennomføring består av følgende komponenter:

- Innhente og samle relevant forskning, bevisste og levde erfaringer og kunnskaper om samiske verdier, formidlingsmetoder og samisk pedagogisk tenkning.
- Utvikle og realisere innholdet og verdigrunnet i samiske barnehager bygget på samiske verdier, formidlingsmetoder og samisk pedagogisk tenkning tilpasset og overført til ny tid.
- Synliggjøre og beskrive behov for kompetanseutvikling i tråd med samisk barnehagefilosofi.
- Synliggjøre og beskrive behov for pedagogisk materiell som tar utgangspunkt i samisk barnehagefilosofi.
- Synliggjøre og beskrive behov for veiledningsmateriale for hvordan tilrettelegge læringsmiljøet med utgangspunkt i samiske verdier.
- Iverksette implementeringsarbeid av sterke språkmodeller i barnehager.
- Synliggjøre og beskrive behov for veiledningsmateriale for samiske foreldre, som beskriver innholdet i et trygt og godt barnehagemiljø for samiske barn.
- Synliggjøre og beskrive behov for kompetanseutvikling og veiledningsmateriale for barnehagemyndigheter og barnehageeiere ut ifra tradisjonskunnskap, samisk språk og kultur.

INNSATSOMRÅDER

Innsatsområde 1: Samiskspråklige barn i dagens samfunn

Sterke språkmodeller i samisk barnehagetilbud

En av utfordringene når det gjelder samisk språk er at det er relativt få språkbrukere og de samiske språkene er truede språk. Dette medfører at man må ha klare og tydelige strategier og metoder for bevaring og styrking av språkene. Barnehagen er en viktig språkarena for nettopp et slikt språkarbeid. Sametinget vil med sin barnehagepolitikk, legge til rette for at barnehagene tar i bruk sterke språkmodeller som metode tilpasset den enkelte barnehagers lokale behov og språknivå.

En sentral typologi for tospråklig opplæring er utarbeidet av språkforsker Colin Baker (2011). Baker har sett på språkinnlæring internasjonalt og deler opplæring i svake og sterke språkmodeller basert på måling og resultater av språkopplæringen. Hans sterke språkmodell viser resultater for elevene og har overføringsverdi til barnehagen. En sterk språkmodell kan være en modell hvor opplæring i minoritetsspråket barna skal lære også er i bruk i andre fag enn selve språkfaget. Sametinget ser at det er utfordrende å jobbe med samisk språkarbeid i barnehagen, og krevende for de ansatte der det også er mangel på personale. Språkarbeidet i barnehagene må derfor systematiseres bedre og implementeres i det pedagogiske arbeidet. Barnehagene må velge arbeidsmetoder ut fra barnas språkbakgrunn slik at dette motiverer til språkutvikling som gir resultater. De ulike samiske barnehagetilbudene skal alle ha som mål at barna skal bli samiskspråklige.

Der det kun er undervisning i minoritetsspråket noen timer i uka, og der all annen undervisning og kommunikasjon foregår på majoritetsspråket, vil etter Bakers kriterier være et eksempel på en svak språkmodell. En slik tilnærming ser vi i norske barnehager der det er samisk språkopplæring. Dette er ikke bra nok, og det viser seg at barna ikke lærer seg samisk språk i den grad det er ønskelig. Derfor blir det viktig med sterke språkmodeller også i slike barnehagetilbud. Barn som ikke har samisk språk, men skal lære seg samisk og barn som kan noe samisk, skal alle få et språktilbud i barnehagen som er tilpasset deres språknivå. Det må være klare rammer for hvordan de ulike kategoriene av barnehagetilbud skal tilrettelegges. Det må sikres at barna blir samiskspråklige ved at man jobber strukturert etter sterke språkmodeller. Barna skal ha mulighet til å gå over til samisk skole som samiskspråklige og få opplæring i og på samisk som førstespråk.

SÁMOS-prosjektet skal være et verktøy for å hjelpe barnehagene i språkarbeidet. Det har blitt overlatt til barnehagene selv hva som er samisk pedagogikk, men Sametinget vil bistå personalet i det daglige virke gjennom prosjektet. Prosjektet skal gjennom forskning beskrive hva samisk pedagogikk er, og hvordan implemente sterke språkmodeller i barnehagen.

Individuell rett til samiskspråklig barnehagetilbud

Alle barn har, jmfør barnehageloven §12a, rett til plass i barnehage, også samiske barn. Utfordringen i dag er at samiske barn ikke har rett til samiskspråklig barnehageplass. Sametinget erfarer at det over en lengre periode har vært lange ventelister til samiske barnehager, og at de barna som ikke får plass i samiske barnehager, får tilbud om plass i norskspråklige barnehager. Samiske barn blir i så måte tatt fra retten til å lære samisk i barnehagen. I dag stilles det ulike krav til barnehager innenfor og utenfor samiske språkforvaltningsområder. Et slikt skille er ikke virkningsfullt, spesielt fordi mange samiske familier velger av ulike grunner å bo i områder utenfor språkforvaltningsområdet.

Et av de mest effektive tiltak for å bevare samisk språk og kultur i fremtiden er at samiske barn har tilgang til samisk barnehageplass. Slik ordningen er i dag er ikke dette presist nok. Konsekvensen av dette kan være at barnehageeiere/ kommuner finner muligheter for ikke å tilby samisk barnehagetilbud og dermed bryte med internasjonale konvensjoner og norske lover. Dermed er kommunens plikt i barnehagespørsmål sentral, og Sametinget vil presisere at alle kommuner skal ha plikt til å tilby et samiskspråklig barnehagetilbud etter en sterk språkmodell til alle samiske barn hvor foreldrene ønsker det. Sametinget vil arbeide for å sikre at samiske barns rett til samiskspråklig barnehageplass lovfestes. Kommunens plikt må lovfestes i barnehageloven, slik «NOU 2016:18 Hjertespråket» påpeker.

Sametinget ser at overføring av samiske språk mellom generasjoner er viktig og avgjørende for å kunne bevare og utvikle språkene. Ett av målene for Sametingets språkpolitikk er å medvirke til at det i fremtiden blir flere samiske språkbrukere. Sametinget mener at samiske barnehager er viktige arenaer for språk for neste generasjon og vil heve status for det arbeidet som gjøres i barnehagene. Artikkel 28 i barnekonvensjonen handler om urfolksbarns rett til å lære sitt eget morsmål eller det språket som er mest brukt av det urfolket som de er en del av. For samiske barn i Norge betyr det at de har en rett

til å lære et eller flere av de samiske språkene som er mest vanlig blant samer i Norge i dag.

Store deler av den samiske befolkningen mistet sitt samiske språk som følge av fornorskningspolitikken. Sametinget ser nå at flere og flere ønsker å ta tilbake sitt språk og føre det videre til neste generasjon. Dette ser man blant annet ved at det i 2018 var 68 flere barn som fikk samisk barnehagetilbud enn det var i 2017. Sametinget har sett at det er flere og flere sørsamiske barn som har fått tilrettelagt samisk språkopplæring i norske barnehager. Det er de siste årene opprettet nye samiske barnehager og avdelinger som følge av at foreldre tar bevisste språkvalg og ønsker et fullverdig samiskspråklig barnehagetilbud for sine barn.

Samiske familier lever i forskjellige samfunn, noe som vil påvirke språksituasjonen. I områder hvor samisk språk er i majoritet er de fleste hjem samiskspråklige, men der er også hjem hvor foreldre har forskjellige morsmål, og barn lærer begge språk samtidig og blir tospråklige. Samisk språk er et levende hverdagsspråk, men er likevel sterkt truet av andre språk som for eksempel norsk/svensk og engelsk. I områder hvor samisk språk er i minoritet, opplever samiske familier at norsk språk og norske verdier tar overhånd og står sterkere enn samisk språk og samiske verdier. Her kreves det at foreldre er svært bevisste sine språkvalg. Barnehagen og skolen blir i mange tilfeller de eneste samiskspråklige arenaer utenom barnas hjem.

Pedagogisk materiell for samiske barnehager

Med pedagogisk materiell i denne sammenheng menes trykte materiell, leker og digitale verktøy, som er utarbeidet spesielt til bruk i barnehagen. Det kan være for eksempel bøker, spill, puslespill, musikk, applikasjoner og annet materiell som naturlig befinner seg i omgivelsene innenfor og utenfor barnehagen.

Pedagogisk materiell for barnehager med samisktilbud skal fungere som verktøy for barnehageansatte i arbeidet med å videreføre den samiske kulturarven. Gjennom pedagogisk materiell skal dette arbeidet konkretiseres og dermed bidra til å styrke det samiske språket og den samiske kulturen, og slik skape nysgjerrighet og stolthet for sin kulturbakgrunn. Rammeplan for barnehagen sier at «barnehagen skal bruke ulikt materiell og utstyr, teknologi og digitale verktøy, spill, bøker og musikk i arbeidet med fagområdene» (2017:47). Samtidig presiserer rammeplanen at i samiske barnehager skal det i arbeidet med fagområdene tas utgangspunkt i samisk språk, kultur og tradisjonskunnskap.

Sametingets læremiddelsentral har flere kofferter med samiske artefakter til utlån. Innholdet består av kofftesett til dukker og barn og forslag til samiske temaopplegg til bruk i barnehagene. Sametinget er i gang med å utarbeide flere kofferter, da vi ser at det er stor etterspørsel. Utfordringen er mangel på pedagogisk materiell til bruk i et samisk barnehagetilbud. Sametinget ser at det er behov for at det utvikles materiell på alle samiske språk. Sametinget vil så langt som mulig jobbe for at det bevilges midler til materiell på nord-, lule- og sørsamisk språk, og tilpasset førskolebarn i alle aldre.

Mål:

- Samiske barn får styrket og utviklet sitt samiske språk. Flere samiskspråklige barn. Barnehager innarbeider sterke språkmodeller for revitalisering, bevaring, styrking og utvikling av samiske språk.
- Strategier:
- Sikre og bevare for tidlig språkstimulering gjennom samisk barnehagetilbud.
- Bidra til å sikre systemer for at samiske barnehagene kan ta i bruk sterke språkmodeller.
- Bidra til at det utvikles pedagogisk materiell til bruk i samisk barnehagetilbud

Innsatsområde 2: Tradisjonell kunnskap i ny tid

Den samiske barnehagen, som en viktig institusjon for samiske barns oppvekstmiljø, må være rustet for å imøtekomme de behov som det samiske samfunnet har til enhver tid. Sametinget vil gjennom sin barnehagepolitikk styrke den samiske barnehagens stilling som en sentral samisk kulturbærer. Dette gjøres ved at barnehagene blant annet skal bygge på samisk tradisjonell kunnskap (árbediehtu). Et godt kunnskapsgrunnlag om samisk tradisjonell kunnskap er avgjørende for å sikre gode beslutningsprosesser hos aktørene rundt samisk barnehagetilbud.

Samisk tradisjonell kunnskap har i dag en vesentlig plass i samiske barnehager. De samiske barnehagene legger opp sitt arbeid etter den samiske årstidskalenderen. Det vil si at barnehagen knytter det pedagogiske arbeidet til årets gang og endringene i naturens årssyklus. Sametinget vil arbeide for å styrke dette kunnskapsgrunnlaget som en del av innholdet for å sikre kunnskapsoverføring til fremtidige generasjoner. Samisk tradisjonell kunnskap inneholder ikke bare praktisk kunnskap og kompetanse, men like mye informasjonsbytte, samspill, deltakelse, og diskusjoner om praktiske oppgaver med det enkelte individ, og også med storfamilien der flere generasjoner deltar.

Det samiske ordtaket «gal dat oahppá go stuorrula» kan brukes for å forstå innholdet i samiske barnehager. Innholdet i dette utsagnet ligger i samisk filosofi om barn og læring. Alle barn lærer, men barn lærer ulikt og tilegner seg kunnskap fordi alle har ulike forutsetninger for læring. Innholdet i utsagnet samsvarer med rammeplan for barnehagen (2017: 40) som sier at barnehagen skal tilpasse allmennpedagogiske tilbudet etter barnas behov og forutsetninger, også når barn har behov for ekstra støtte i kortere eller lengre perioder.

Tradisjonell kunnskap i barnehagen

Samisk tradisjonell kunnskap er en kollektiv kunnskap, som består av praktisk ferdigheter som er utviklet og bearbeidet av den samiske befolkningen gjennom århundrer. Denne kunnskapen er videreført til generasjoner gjennom fortellinger og handlinger. Tradisjoner består, bevares og tas naturlig med inn i ny tid og nye rom. Kultur og tradisjon handler om arv, men samtidig om å vedlikeholde, skape og fornye.

Konvensjonen om biologisk mangfold (1992) er et sentralt dokument i internasjonal miljørett. I konvensjonens artikkel 8j, slås det fast at statene skal respektere, bevare og opprettholde urbefolkningenes og lokalsamfunnenes kunnskap, innovasjoner og praksis i bruk og bevaring av biologisk mangfold. Sametinget mener at denne konvensjonen må brukes mer aktivt i møte med barnehagemyndigheter for å vise at den berører virksomheter som samiske barnehager der samisk tradisjonell kunnskap lever og brukes i dag. Rammeplan for barnehagen (2017:25) styrker det artikkel 8j i konvensjonen sier om biologisk mangfold: «Samiske barnehager skal bygge på en samisk forståelse av naturen og bidra til at barna kan leve i harmoni med naturen, nyttiggjøre seg og høste av naturen og utvikle respekt for naturfenomener.» Derfor er det viktig at samisk tradisjonell arbeid tar utgangspunkt i de samiske barnehager sitt pedagogiske arbeid.

Deklarasjon Tråante, artikkel 30 (2017:05) nevner tradisjonell kunnskap og sier at denne kunnskapen er sterkt tilknyttet samenes tradisjonelle land- og bosettingsområde. «Utgangspunktet för staternas politik och policys i förhållande till samisk språk, samisk tradisjonell kunskap och samiska traditionella uttryck, ska vara att dessa är starkt tillknutna våra traditionella land- och bosättningsområden.» Den tradisjonelle samiske kulturen er i dag høyst levende på svært mange områder. De gamle tradisjonene blir holdt i hevd, selv om ikke alle går i kofte og ikke arbeider i de samiske primærnæringene. Men i likhet med alle andre kulturer er også den samiske kulturen i utvikling og endring. Samiske barn pendler i dag mellom samisk og norsk kultur. Kulturell identitet i dag handler om å ta individuelle valg. Og det er mange måter å være same på. Det er også mange samiske kulturer, blant annet sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk. Den lokale kulturen skal være et naturlig utgangspunkt for det som skjer i den samiske barnehagen. Det er derfor viktig at samarbeidet mellom hjem og barnehagen fungerer godt, slik at de ulike samiske språkene, verdiene og tradisjonene overføres og gjenspeiler det daglige arbeidet i barnehagen. Det er også viktig at de som arbeider i barnehagene har kulturkunnskap og kulturforståelse, slik at den lokale tradisjonelle kunnskapen kan transformeres til ny tid slik at samiske barn skal knytte tilhørighet til sitt lokale nærområde og på den måten få styrke sitt, språk og sin samiske identitet.

Rammeplan for barnehagen (2017:24) er tydelig på at samisk kultur og tradisjonskunnskap skal

videreføres i samiske barnehager. Det heter at samiske barnehager skal bidra til å bevare og videreutvikle den samiske kulturarven og synliggjøre samisk språk, kultur, levemåter og verdier i vår tid. Barnehagen skal også bidra til at barna kan bli kjent med mangfoldet i egen og andres kultur, og at barna kan utvikle respekt og fellesskapsfølelse for hele det samiske mangfoldet.

Samiske barnehager utenfor samiske språkforvaltningsområder arbeider også med samisk tradisjonell kunnskap. Det kan være utfordringer med dette dersom det ikke finnes kompetanse på området blant personalet. Rammeplan for barnehagen sier at: "Samiske barnehager skal ta i bruk tradisjonelle lærings- og arbeidsmetoder, på barns premisser i vår tid. Barnehagen skal gi barna mulighet til aktiv deltakelse i tradisjonelle aktiviteter der personalet gir veiledning og slik hjelper barna til å bli selvstendige." For at de ansatte i samiske barnehager skal kunna lære seg hvordan arbeide med samisk tradisjonell kunnskap i vår tid som rammeplanen krever, mener Sametinget at det er svært viktig å prioritere økonomiske midler som stipend til kompetansebygging innen samisk tradisjonell kunnskap, for å sikre og videreføre den kunnskapen hos de ansatte i samiske barnehager, også utenfor samiskspråklige områder.

Mål:

- Den samiske barnehagen bygger på tradisjonell kunnskap.

Strategier:

- Arbeide for at samiske barnehager har gode rammebetingelser som kulturbærende institusjoner.
- Arbeide for virkemiddelordninger som støtter opp om tradisjonell kunnskap og kulturell bærekraft.

Innsatsområde 3: Kunnskap og kompetanse bygger fremtidens barnehager

Kunnskap og kompetanse i barnehagesektoren

Kunnskap og kompetanse er avgjørende for å sikre utvikling i den samiske barnehagesektoren. Det foregår prosesser på flere planer der både myndighetene, kommunene, barnehageeiere, barnehageansatte, foreldre og andre er med. For å kunne medvirke og involveres i forvaltningen av samiske barnehager, må kunnskapsgrunnet heves for alle involverte parter.

Sametinget vil arbeide for at alle våre samarbeidspartnere og aktører i barnehagesektoren skal ha kunnskaper om hva en samisk barnehage er og hvordan institusjonen plasserer seg i samfunnet som en viktig kulturbærer for det samiske folk. Først når kunnskapsnivået heves blant folk, vil samfunnet kunne forstå de samiske barnas utfordringer i det å være tokulturelle og tospråklige. Først da vil samfunnet kunne få positive holdninger til det å være same, til det å ha et annet språk enn majoriteten, til det å leve med en annen kultur enn majoriteten og til det å tilhøre et urfolk. I dag har vi endelig kommet så langt at alle barn i barnehager i landet skal få kjennskap til samene som urfolk, alle barnehagelærerstudenter i landet likeså, og et samisk innhold i skolen er også et krav for alle elever. Men også myndigheter og de som fastsetter lover og regler behøver økt kunnskap om temaet.

Store endringer i barnehagesektoren de siste årene har ført til et utvidet kompetansebehov hos barnehagens ansatte. Personalet og deres kompetanse er barnehagens viktigste ressurs og en forutsetning for at barnehagen skal være en god arena for omsorg, lek, danning og læring. Rammeplan for barnehagen er tydelig når det gjelder barnehagens forpliktelser til et systematisk pedagogisk arbeid. Rammeplanen gir føringer for hvordan eier, styrer, barnehagelærere og andre ansatte skal arbeide for at alle barn skal få et barnehagetilbud av høy kvalitet. Kvalitetsutvikling i barnehagen innebærer derfor en stadig utvikling av personalets kompetanse for å sikre realisering av rammeplanens intensjoner. Det er barnehageeiers ansvar å sørge for at personalet har riktig og nødvendig kompetanse. Flere samiske barnehagelærere med kompetanse på mastergradsnivå i

barnehagen vil kunne bidra til utvikling av en kunnskapsbasert praksis.

Økt kunnskap og kompetanse

Utvikling av kvalitet i de samiske barnehagene er avhengig av at de ansatte får mulighet til å heve sin kompetanse individuelt og i et faglig fellesskap. En utfordring er å heve kompetansen i barnehagesektoren som er tilpasset sektorens behov. Sametinget ønsker å bidra til at barnehageeiere og ledelse iverksetter kollektive utviklings- og endringsprosesser. Dette nevnes i den nasjonale strategien «Kompetanse for fremtidens barnehage» (2018-2022). Strategien sier at arbeid med satsingsområdene må ses i sammenheng med pågående nasjonale satsinger. Strategien nevner også at for å kunne ivareta det samiske innholdet i samiske barnehager og samiske avdelinger, må barnehagen ha nødvendig kompetanse i samisk språk og kultur. Sametinget sammen med barnehagemyndighetene følger opp den nasjonale kompetansestrategien i en implementeringsprosess for samiske barnehager.

Kompetanse nevnes også i rammeplan for barnehagen (2017), og det er tydelige krav til hva som forventes av samiske barnehager, samiske avdelinger og andre barnehager med samiske barn. Rammeplanen nevner samisk språk og kultur eksplisitt og er gjennomgående i rammeplanen. Dette betyr at alle berørte parter og aktører i den samiske barnehagesektoren må ha avklarte ansvarsforhold og et samarbeid må til om kompetanseutvikling skal finne sted, både nasjonalt, regionalt og på lokalt nivå.

De to innsatsområdene i denne meldingen om språk og tradisjonell kunnskap danner grunnlaget for hvilke kunnskapsområder og kompetansefelt Sametinget mener det blir viktig å satse på i tiden fremover. Sametinget mener det er en selvfølge og må være et krav at ansatte i samiske barnehager er samiskspråklige og har kunnskap og kompetanse i samisk tradisjonskunnskap. Å ha kjennskap til lover, konvensjoner og de rettigheter som til enhver tid styrer den samiske barnehagen blir også viktig for alle involverte parter. Barnehageeier må gi de ansatte mulighet til å tilegne seg kunnskap og kompetanse i samisk språk, og det er viktig å ha gode kunnskaper om de ulike tradisjonelle aktivitetene, poengterer også «NOU 2016:18 Hjertespråket».

Rekruttering i barnehagesektoren

Det samiske samfunnet står ovenfor store utfordringer når det gjelder rekruttering av samiskspråklige ansatte som behersker nord-, lule- og sørsamisk språk. Mangel på utdannede barnehagelærere og andre ansatte er den største utfordringen for å styrke og utvikle samisk språk og identitet i barnehagen. Det utdannes for få samiskspråklige lærere til barnehagen, og det er stor etterspørsel etter de som har en slik utdanning. Å øke rekrutteringen er en viktig faktor for å sikre at barn i barnehagen får ivare tatt sine rettigheter og å oppfylle krav til utdanning etter barnehageloven.

Bemanningen i dagens barnehager består av både barnehagelærere/pedagoger og assistenter/fagarbeidere. Pedagogisk personale og andre samiskspråklige ansatte er grunnpilarer i fremtidens barnehager. Derfor er rekruttering av samiskspråklige barnehagelærere og andre ansatte viktig. Studentene som tar barnehagelærerutdanning vil være bærebjelkene i fremtiden. Uten flere samiskspråklige barnehagelærere, vil man ikke kunne få den ønskede utviklingen for barnehagene i det samiske samfunnet.

Sametinget har fått flere tilbakemeldinger fra barnehageeiere om at det er vanskelig å rekruttere samiskspråklige ansatte, alt fra pedagoger, assistenter/fagarbeidere og vikarer. Dette er en utfordring, ikke bare i områder som ligger utenfor forvaltningsområdet for samisk språk, men også innenfor språkområdet. Sametinget vil med sin politikk bidra til at mangelen på samiskspråklige ansatte reduseres, og gå inn for å gjøre det lettere å rekruttere og beholde samiskspråklige ansatte. Regjeringens bemanningsnorm og pedagognorm, som tidligere nevnt, gjør det ikke enklere for rekruttering av samiskspråklige ansatte. Det settes krav til antall voksne og pedagogtettethet per antall barn, men vi vet at det er kamp om ressursene når det gjelder de samiskspråklige voksne. Det må lovfestes at et samisk barnehagetilbud skal ha flere samiskspråklige ansatte for at det samiske språket skal bevares.

Sametinget ønsker mer fokus på samisk tradisjonell kunnskap i de samiske barnehagene. Man ser derfor utfordringen i å rekruttere samiskspråklige ansatte som har en allsidig kompetanse. Det

behøves ansatte med kulturforståelse, kulturkompetanse og som har kunnskaper i tradisjonelt samisk arbeid. Sametinget ser at det er et generasjonsskifte innenfor barnehagesektoren. De unge som i dag søker arbeid i barnehagene er ikke i like grad som tidligere rustet med den kulturelle kompetansen som generasjoner før hadde. Blant annet er noe av kompetansen i duodji, mattradisjoner og fortellertradisjoner ikke like sterk som tidligere.

Sametinget vil arbeide for en betydelig samisk lærersatsing med fokus på rekruttering til lærerutdanningene. Samisk høgskole og andre høgskoler og universitet har imidlertid en mer sentral rolle i å rekruttere til høyere utdanning. Sametingets rolle er blant annet å bidra til rekruttering gjennom stipendordninger. Det blir også viktig å satse på samarbeid med universitets- og høgskolesektoren slik at Sametingets stipendordninger harmonerer med deres studietilbud. I dette arbeidet har Sámi allaskuvla en sentral rolle.

Sametinget er positiv til at det har blitt etablert lule- og sørsamisk grunnskolelærerutdanning ved Nord Universitet fra høsten 2018. Det er også startet grunnskolelærerutdanning ved UiT, Norges arktiske universitet, campus Alta, der du kan velge å ha nordsamisk i fagkretsen. Samiske språkstudier er tilbud ved begge universitetene og noe alle kan søke på.

I Sametingets strategi for samiske språk «Giälelutnjeme – Giellalápptim – Giellalokten» foreslås det en rekke tiltak for rekruttering til samisk høyere utdanning, herunder rekruttering av nye samiske pedagoger og førskolelærere. Det foreslås blant annet å arrangere en utdanningskonferanse for samiske elever i videregående skole, samt utarbeide og distribuere informasjon om samiske utdanningsmuligheter, kvoteordninger og stipendordninger. Dette er tiltak som vil følges opp i Sametingets budsjett for 2020, og som kan gjennomføres i samarbeid med universiteter, høyskoler og kunnskapsdepartementet.

Den nasjonale følgegruppa for barnehagelærerutdanning foreslår i sin sluttrapport nr. 5, 2017 ovenfor Sámi allaskuvlla å etablere et kompetansesenter for lærerutdanningene. Dette vil også komme de norske barnehagelærerutdanningene til gode som skal lære sine studenter om samisk språk, kultur og tradisjoner blant annet iform av veilednings- og utviklingsmateriell.

Kunnskap hever status, og økt lønn og gode vilkår for fremtidige barnehagelærere vil være med på å rekruttere flere.

Mål:

- Økt kunnskap og kompetanse i barnehagesektoren

Strategier:

- Sikre rekruttering av samiskspråklige barnehagelærere/pedagoger og andre ansatte.
- Sikre gode arbeidsforhold for samiskspråklig personale slik at de blir værende i barnehagen.
- Heve kunnskapsgrunnlaget om samiske forhold for alle berørte parter
- Bidra til at kompetansehevende tiltak blir tilbudt

ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

Oppfølging av «Sametingsmelding for samisk barnehagetilbud» vil skje gjennom de årlige budsjettene der tiltak under de enkelte målene vil bli prioritert. Sametingsrådet fastsetter en egen handlingsplan for oppfølging av meldingen. Meldingen har et langsiktig perspektiv, og det vil være naturlig å ha en gjennomgang av meldingen etter tre til fire år for å vurdere om Sametinget har oppnådd de målene som er beskrevet i meldingen.

Oppfølging av meldingen har økonomiske og administrative konsekvenser. Meldingens mål og strategier gjør det nødvendig å opprettholde god dialog med barnehagesektoren på alle nivå. I tillegg vil en aktiv bruk av konsultasjonsavtalen være påkrevd. Dette vil utfordre den administrative kapasiteten som Sametinget har i arbeidet med barnehagespørsmål.

Saken avsluttet 06.06.2019 kl. 16.40